

Opinnäytetyö (AMK)

Liiketalous | Taloushallinto

2022

Antti Rovio

Pankki- ja vakuutusalan bonusten verokohtelu

Opinnäytetyö (AMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Liiketalous | Taloushallinto

2022 | 38 sivua, 28 liitesivua

Antti Rovio

Pankki- ja vakuutusalan bonusten verokohtelu

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, onko Kilpailu- ja kuluttajaviraston maaliskuussa 2021 valtiovarainministeriölle tekemän aloitteen mukaisesti pankki- ja vakuutusalan bonusten verotuen poistaminen perusteltua.

If Vahinkovakuutus Oy teki vuonna 2015 KKV:lle toimenpidepyynnön, jossa se väitti OP Ryhmän käyttävän hyväkseen määräävää markkina-asemaansa vähittäispankkitoiminnassa sitomalla yhteen paikallisten Osuuspankkien tarjoamat vähittäispankkipalvelut ja Pohjola Vakuutus Oy:n tarjoamat vahinkovakuutukset. KKV päätti toimenpidepyyntöä koskevan tutkimuksensa vuonna 2019 ottamatta kantaa OP:n määräävään markkina-asemaan vähittäispankki- tai asuntoluottomarkkinoilla ja toteamalla OP-bonukset vain tavanomaisiksi tavoiksi antaa alennusta osuuskunnan jäsenille. Kuitenkin vuonna 2021 KKV teki aloitteen, jossa se esittää pankki- ja vahinkovakuutusalan verotuen poistamista perusteenaan, että verotuki suosii ainoastaan yhtä toimijaa, OP Ryhmää. Lisäksi KKV perustelee aloitettaan sillä, että nykyinen Verohallinnon ohjeistus, jossa katsotaan vakuutusmaksujen olevan rinnastettavissa palvelumaksuihin, on väärin.

Tutkimuksen lopputuloksena voidaan todeta, että KKV:n aloite on perusteeton siltä osin, että verotuki suosisi ainoastaan OP Ryhmää.

Asiasanat:

bonusjärjestelmä, hyvitys, kilpailu, kilpailunrajoitukset, määräävä markkina-asema, osuuskunta, palvelumaksu, puuttumiskynnys, pääomatulo, verotuki

Bachelor's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Business Administration | Financial Management

2022 | 38 pages, 28 pages in appendices

Antti Rovio

Taxation of bonuses in the banking and insurance sectors

The purpose of this thesis is to find out whether there is any reason to remove tax support of bonuses in the banking and insurance sector as presented by Finnish Competition and Consumer Authority in their initiative to the Ministry of Finance.

If P&C Insurance Ltd (publ), branch in Finland made a request in 2015 for FCCA to investigate if OP Financial Group is using its dominant position in retail banking by combining retail banking and damage insurances. In 2019 FCCA decided that OP bonuses are just an ordinary way to give discount to its members. In their decision FCCA did not take a stand on a dominant market position of OP in the retail banking or home loan markets. Despite of their decision in 2019, two years later FCCA made an initiative for the Ministry of Finance to change the taxation of bonuses in the industry because it only favors OP. In addition, FCCA claims that the current instructions regarding bonuses in the banking and insurance sectors by the Finnish Tax Administration have been misinterpreted. Costs of insurances should not count as service fees.

As a result of this thesis, I'd say that the current tax support of bonuses in banking and insurance sectors does not favor only OP, and therefore there is no reason to remove the tax support as FCCA is presenting in their initiative.

Keywords:

bonus system, compensation, competition, restrictions of competition, dominant position, cooperative, fee, intervention threshold, capital income, tax support

Turun AMK:n opinnäytetyö | Antti Rovio

Sisältö

Käytetyt lyhenteet tai sanasto	6
1 Johdanto	7
2 Kilpailu osana markkinataloutta	10
2.1 Tehokas kilpailu	11
2.1.1 Täydellinen kilpailu	11
2.1.2 Epätäydellinen kilpailu	12
2.2 Kilpailulainsäädäntö	12
2.2.1 Kilpailunrajoitukset	13
2.2.2 Kilpailuviranomainen ja kilpailun valvonta	15
2.2.3 Kilpailulain puuttumiskynnys vahinkovakuutusmarkkinoilla	16
3 Markkinavoima ja määräävä markkina-asema	19
3.1 Määräävän markkina-aseman tunnistaminen	19
3.2 Määräävän markkina-aseman väärinkäyttö	20
4 Osuuskunnat ja niiden jakamat bonukset	22
4.1 Osuuskuntatoiminta	22
4.2 Bonusjärjestelmät yleisesti	23
4.2.1 Finanssialan bonusjärjestelmät	23
4.2.2 Osuuspankin bonusjärjestelmä	24
5 Bonusten verokohtelu	26
5.1 Pääomatulojen verotus	26
5.2 Bonusten verotuki	27
5.3 KKV:n aloite verotuen poistamiseksi	29
5.3.1 Tavanomainen hyvitys	31
5.3.2 Taloudellinen yhteenliittymä	32
5.3.3 Palvelumaksut	33
6 Johtopäätökset	34

Liitteet

Liite 1. Kilpailu- ja kuluttajavirasto, päätös Dnro 1015/KKV14.00.00/2015,
11.2.2019.

Käytetyt lyhenteet tai sanasto

Lyhenne	Lyhenteen selitys
EU	Euroopan unioni
FCCA	Finnish Competition and Consumer Authority
HE	hallituksen esitys
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KKV	Kilpailu- ja kuluttajavirasto
KVL	Keskusverolautakunta
OP	Osuuspankki
SEUT	Sopimus Euroopan Unionin toiminnasta
VH	Verohallinto
VVM	Valtiovarainministeriö

1 Johdanto

Pankki- ja vakuutusalan bonusten verokohtelua ohjaa Verohallinnon syventävä vero-ohje bonusten verotuksesta (VH/1792/00.01.00/2019), joka on annettu syyskuussa 2019. Syventävässä vero-ohjeessa käsitellään yksityishenkilöiden saamien bonusten ja vastaavanlaisten hyvitysten tuloverotusta. Ohje on korvannut vuonna 2013 annetun syventävän vero-ohjeen, mutta ohjeen mukaan linjauksiin ei ole tehty suuria muutoksia tulorekisterin käyttöönotosta aiheutuneiden muutosten lisäksi. Ohjeessa todetaan, että tuloverolaissa (1535/1992, TVL) ei ole nimenomaista säännöstä bonusten verotuksesta, vaan bonusten veronalaisuus määräytyy perustuen yleisiin säännöksiin. Syventävän vero-ohjeen mukaan luonnollisen henkilön verotuksessa bonuksena saatu asiakashyvitys on lähtökohtaisesti verovapaata tuloa. Bonusten verotuki ilmenee siis edellä mainitusta Verohallinnon yleisohjeesta.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, onko pankki- ja vahinkovakuutusalan bonusten verotuen muuttaminen Kilpailu- ja kuluttajaviraston (KKV) valtiovarainministeriölle (VVM) maaliskuussa 2021 tekemän aloitteen mukaisesti perusteltua, ja suosiiko verotuki ainoastaan OP Ryhmää. Työn tavoitteena on tutkia KKV:n aloitetta ja analysoida aloitteen taustalla olevia syitä ja aloitteen tavoitetta. Tutkimus on tehty kartoittamalla aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja tietoa, kuvailemalla finanssialan bonusjärjestelmää ja aloitteeseen johtanutta toimenpidepyyntöä sekä pohtimalla, mitä aloitteessa ei ole huomioitu tai mitä siitä on jätetty pois.

Valitsin tämän aiheen siksi, koska pankkiala kiinnostaa minua ja koen, että pankki- ja vakuutusalan bonusten verotuen poistamisella voisi olla merkittäviä seurauksia varsinkin, mikäli poistaminen tehdään virheellisin perustein.

Tutkimukseni perustuu KKV:n vuonna 2019 antamaan päätökseen, jossa se on tutkinut, onko OP Ryhmä syyllistynyt määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön sekä siitä seuranneeseen aloitteeseen VVM:lle. Tutkimuksen lähteinä on käytetty ajantasaista lainsäädäntöä ja kirjallisuutta sekä aiheeseen liittyviä nettilähteitä.

Vuonna 2015 If Vahinkovakuutus Oy (nykyinen If Vahinkovakuutus Oyj) teki KKV:lle toimenpidepyynnön, jossa se väitti kilpailijansa, OP Ryhmän, väärinkäyttävän sen määräävää markkina-asemaa vähittäispankkitoiminnassa sitomalla yhteen paikallisten Osuuspankkien ja Pohjola Vahinkovakuutus Oy:n tarjoamat vahinkovakuutukset. Toimenpidepyynnön mukaan OP Ryhmän tarjoamien vahinkovakuutusten hinta bonusten jälkeen on alempi kuin kustannukset, jotka aiheutuvat niiden tuottamisesta. Tarjoamalla vahinkovakuutuksia alle tuotantokustannusten OP Ryhmä vääristää lfin esittämän väitteen mukaan vahinkovakuutusalan kilpailua. lfin tekemässä toimenpidepyynnössä esitetään, että menettely on alkanut vuoden 2011 marraskuussa ja jatkui pyynnön tekohetkellä. KKV toimitti OP Ryhmälle tämän johdosta selvityspyynnön bonusohjelmasta ja ryhmän toiminnasta vähittäispankki- ja vakuutusmarkkinoilla joulukuussa 2015. KKV:n selvitettävänä oli siis kysymys siitä, vääristääkö OP Ryhmän bonusjärjestelmä kilpailua vahinkovakuutusmarkkinoilla niin, että se koituu vahingoksi kuluttajille.

Mielenkiintoista KKV:n tutkinnassa ja päätöksentekoprosessissa on se, että KKV esitteli jo kesäkuussa 2018 OP:lle ja Ifille alustavan kantansa asian käsittelystä poistamisesta. Tämän alustavan kannan jälkeen If toimitti KKV:lle useita lausuntoja ja esitti kantansa myös suullisesti. Tämän seurauksena tutkinta jatkui helmikuuhun 2019 asti.

Tutkinta päättyi vuonna 2019, kun KKV antoi päätöksensä, jossa se ei nähnyt OP Ryhmän väärinkäyttävän markkina-asemaansa vahinkovakuutusallalla. KKV ei kuitenkaan ottanut päätöksessään kantaa siihen, onko OP Ryhmällä määräävä markkina-asema vähittäispankkitoiminnassa. Kuitenkin kaksi vuotta myöhemmin, maaliskuussa 2021, KKV teki valtiovarainministeriölle aloitteen bonusten verotuen poistamiseksi. Valtiovarainministeriö ei ole vielä antanut aloitteesta päätöstään, joten aihe on edelleen ajankohtainen. Lisäksi Osuuspankki ilmoitti lokakuun 2022 lopussa palkitsevansa omistaja-asiakkaansa ylimääräisillä OP-bonuksilla vuonna 2023. Osuuspankkien omistaja-asiakkaat saavat vuonna 2023 30 prosenttia enemmän bonuksia

verrattuna tavanomaiseen bonusten kertymiseen. Myös tästä syystä aihe on siis ajankohtainen.

KKV:n aloitteen mukaan tällä hetkellä sovellettava verosääntelyn tulkinta aiheuttaa perusteettoman verotuen, joka vääristää kilpailua. Aloitteessaan KKV esittää perusteena sen, että verotuki suosii ainoastaan OP Ryhmää ja asettaa muut toimijat markkinoilla heikompaan asemaan.

Työni teoriaosuudessa luvuissa 2 ja 3 käsitellään ensin kilpailua ja kilpailulainsäädäntöä sekä määräävää markkina-asemaa ja sen väärinkäyttöä KKV:n päätöksen näkökulmasta. Määräävän markkina-aseman jälkeen luvussa 4 tarkastellaan osuuskuntatoimintaa ja bonuksia pankki- ja vakuutusallalla. Luvussa 5 käsitellään bonusten verokohtelua ja KKV:n aloitetta sekä samalla verrataan OP Ryhmän bonusjärjestelmää toisen saman alan toimijan, LähiTapiolan ja sen yhteistyökumppanin S-ryhmän, bonusjärjestelmään. Luvussa 6 esitetään tutkimuksen johtopäätökset.

2 Kilpailu osana markkinataloutta

Yhteiskuntapolitiikassa yksi suurimmista kysymyksistä on hyödykkeiden tuotannon järjestäminen eli kysymys siitä, mitä tuotteita tai palveluita tuotetaan, kuka tuottaa ne ja millaisella hinnalla ne myydään. Markkinataloudessa edellä mainituista kysymyksistä huolehtii kilpailu. Oletus on, että vapaa kilpailu johtaa tehokkaaseen tuotantopanosten allokoitumiseen, joka taas johtaa edistykseen ja kasvattaa hyvinvointia pitämällä hinnat kohtuullisena, kertovat Seppo Villa ym. (2020.)

Kilpailu puskee yrityksiä tehostamaan toimintaansa sekä luomaan uusia tuotteita ja tuotantomenetelmiä. Kun yksi yritys tekee innovaation ja tuo esimerkiksi uuden tuotteen markkinoille tai onnistuu alentamaan tuotantokustannuksia nykyisestä tuotteestaan, muut saman alan toimijat yrittävät kuroa etumatkaa kiinni. Kilpailu asiakkaista pitää hinnat alhaisina ja mahdollistaa kuluttajille suuremman ostovoiman. (Villa ym. 2020.)

Mika Oinosen (2016, 11) mukaan kilpailun ja sen valvonnan taustalla on oletus siitä, että jos kilpailu toimii tehokkaasti, siitä hyötyvät asiakkaat ja kuluttajat. Jos kilpailuprosessi toimii oikein, se motivoi yrityksiä kilpailemaan asiakkaista ja näin tarjoamaan laadukkaampia tuotteita edullisemmilla hinnoilla sekä laajentamaan valikoimaansa kehittämällä uusia tuotteita ja tuotantomenetelmiä.

Kilpailusta puhuttaessa on tärkeää erottaa toisistaan vapaa kilpailu ja toimiva tai tehokas kilpailu. Vapaalla kilpailulla tarkoitetaan yritysten vapautta kilpailla ilman, että julkinen valta sitä rajoittaa. Toimiva kilpailu tarkoittaa sitä, että kilpailu tietyillä markkinoilla täyttää tehtävänsä, jotka talouden ohjausmekanismit ovat sille asettaneet. Toimivaan kilpailuun liittyy myös kilpailun tehokkuus, jolla tarkoitetaan sitä, että erilaiset kilpailumekanismit lisäävät ja ylläpitävät talouden tehokkuutta ja että saatavilla olevia resursseja hyödynnetään niiden maksimaaliseen kykyyn asti. (Villa ym. 2020.)

2.1 Tehokas kilpailu

Allokatiivinen tehokkuus tarkoittaa sitä, että resurssit markkinoilla kohdentuvat mahdollisimman tehokkaasti. Kun markkinat toimivat tehokkaasti, tuotteita valmistetaan optimaalinen määrä, ja hinnat pysyttelevät lähellä tuotantokustannuksia. Allokatiivisen tehokkuuden edellytys on, että markkinoilla on riittävän paljon niin myyjiä kuin ostajiakin ja että resurssit voivat vapaasti liikkua sektoreiden välillä. (Villa ym. 2020.)

Markkinoiden tehokkaassa toiminnassa suuressa roolissa on informaatio. Markkinatalous perustuu päätöksentekoon, jossa kukin tuotteiden myyjistä tai valmistajista tekee itseään koskevat päätökset. Sama päätöksenteko koskee myös kuluttajia, jotka omien tarpeidensa perusteella tekevät omat kulutuspäätöksensä, joissa tuotteista ja niiden hinnoista saadulla informaatiolla on suuri merkitys. (Villa ym. 2020.)

2.1.1 Täydellinen kilpailu

Täydellinen kilpailu tarkoittaa teoreettista mallia, joka pyrkii selittämään hintojen muodostumista. Täydellisessä kilpailussa oletetaan ostajia ja myyjiä olevan niin monta, että yksittäinen myyjä tai ostaja ei pysty vaikuttamaan markkinoiden hintatasoon. Täydellisessä kilpailussa oletetaan, että kaikki myyjät tarjoavat samanlaisia tai toisiaan vastaavia tuotteita ja että ostajat pitävät niitä arvoltaan täysin samana. Toinen oletus mallissa on, että markkinoille tuleminen ja sieltä poistuminen on täysin vapaata ja että muutokset kysynnässä vaikuttavat heti markkinoiden hintoihin. Täydellisessä kilpailussa yritykset muuttavat omaa toimintaansa ja hinnoitteluaan markkinoiden muutosten mukaan, ja pitkällä aikavälillä markkinoiden hintataso vastaa tuotannosta aiheutuneita kustannuksia. Jos jokin toimija markkinoilla nostaisi hintojaan, se menettäisi välittömästi asiakkaansa. (Kuoppamäki. 2018, 7.)

2.1.2 Epätäydellinen kilpailu

Lähtökohtana on, että täydellinen kilpailu toimii ainoastaan teoriassa. Käytännön tasolla kilpailu on aina epätäydellistä. Esimerkiksi markkinoille pääsyä rajoittavat alasta riippuen monet erilaiset esteet viranomais määräyksistä tarvittaviin investointeihin. Uusien toimijoiden kohdalla alalle tuleminen ei myöskään ole aina kannattavaa, vaikka se saattaisikin olla mahdollista. Yritykset pyrkivät erilaistamaan omia tuotteitaan mahdollisuuksien mukaan muista samojen tuotteiden tarjoajista, jolloin markkinoilta saatava informaatio on usein epätäydellistä. (Kuoppamäki 2018, 7.)

Puhuttaessa monopolistisesta kilpailusta tarkoitetaan markkinaa, jossa eri myyjien tuotteet eivät ole toisilleen kuluttajien mielestä täydellisiä korvaajia. Tällöin myyjillä on vapaampi mahdollisuus hinnoitella tuotteitaan. Markkinoiden keskittymistä voi joissain äärimmäisissä tilanteissa seurata kilpailumekanismien syrjäytyminen hinnanmuodostuksessa. Monesti markkinoilla voi jollain yrityksellä olla hetkellinen monopoliasema, eli yritys on kyseisen tuotteen ainoa myyjä. Tällainen tapaus on esimerkiksi tilanne, jossa yritys on kehittänyt kokonaan uuden tuotteen, ja on yksinään markkinoilla, kunnes joku toinen kehittää korvaavan ratkaisun. (Kuoppamäki 2018, 8.)

Kun jonkin tuotteen myynti on keskittynyt vain harvoille yrityksille, puhutaan oligopolista. Yrityksen toimiessa oligopolistisilla markkinoilla sen täytyy ottaa huomioon kilpailijoidensa reaktiot. Tällöin esimerkiksi hintojen alentaminen saattaa olla kilpailukeinona kannattamaton, jos muut yritykset pystyvät vastaamaan siihen. Suomessa oligopoli ja määräävä markkina-asema ovat suhteellisen normaaleja rakenteita markkinoilla. (Kuoppamäki 2018, 9.)

2.2 Kilpailulainsäädäntö

Suomessa on kilpailun suojelemiseksi säädetty kilpailulainsäädännöstä. Kilpailulainsäädännön tehtävänä on pitää huoli siitä, että markkinatalous toimii ja että se täyttää sille asetetut tehtävät talouden ohjausmekanismina.

Markkinatalous täyttää tehtävänsä ainoastaan, jos siinä vallitsee edellä esitetty toimiva ja tehokas kilpailu. (Kuoppamäki. 2018,9.)

Markkinavoimasta puhuttaessa tarkoitetaan yrityksen kykyä hinnoitella yli markkinoilla vallitsevan hintatason tai kykyä vaikuttaa muuten markkinoiden olosuhteisiin esimerkiksi sulkemalla muita kilpailevia yrityksiä markkinoiden ulkopuolelle. Kilpailulainsäädännön yhtenä tehtävänä on pyrkiä estämään haitallisia markkinavoimia torjumalla niitä ennakkoon tai puuttumalla jälkikäteen. (Kuoppamäki 2018, 10.)

Haitalliseen markkinavoimaan puuttumista voi olla esimerkiksi kartellien toiminnan estäminen, yrityskauppojen valvonta sekä määräävässä markkina- asemassa olevan yrityksen toiminnan rajoittaminen, jos toiminnasta aiheutuu haittaa kuluttajille tai se estää perusteettomasti muiden elinkeinonharjoittajien toimintaa markkinoilla (Villa ym. 2020).

Yrityskauppojen valvonnassa pyritään puuttumaan sellaiseen markkinavoiman keskittymiseen, joka saattaisi haitata toimivaa kilpailua ja sen ylläpitämistä. Taloustieteessä kartelleja, eli laittomia kilpailijoiden välisiä sopimuksia kilpailusta pitäytymiseksi, tarkastellaan yleensä oligopoliteorian kautta. Määräävää markkina-asemaa taas tarkastellaan yleensä monopoliteorian avulla. Jos markkinavoima keskittyy liikaa jollekin toimijalle, markkinoiden allokaatiivinen ja dynaaminen tehokkuus vähenevät. Kuitenkin monesti suurempi yrityskoko saattaa olla välttämätöntä tehokkuuden saavuttamiseksi eli markkinavoimaa ei voida selkeästi määritellä aina pahaksi asiaksi. (Villa ym. 2020.)

2.2.1 Kilpailunrajoitukset

Kilpailun rajoittamisen ja sääntelyn pääasiallisena tavoitteena on pitää yllä toimivaa kilpailumekanismia ja sellaista markkinaympäristöä, että kaikilla siinä toimivilla yrityksillä olisi tasapuoliset edellytykset toimintaansa.

Kilpailulainsäädäntö tarjoaa siis kilpailuviranomaiselle keinot puuttua kilpailua vääristäviin tapauksiin eli sellaisiin menettelytapoihin ja järjestelyihin, jotka

vähentävät talouden tehokkuutta tai estävät muiden elinkeinonharjoittajien toimintaa markkinoilla. (Oinonen. 2016, 2.)

Suomessa on kilpailunrajoituksia kohdistuen esimerkiksi kilpailevien yritysten keskinäisiin sopimuksiin (horisontaaliset kilpailunrajoitukset) ja menettelytapoihin (kartellit) sekä eri tasoilla olevien toimijoiden välisiä rajoituksia (vertikaaliset kilpailunrajoitukset) ja rajoituksia markkinoilla hallitsevassa asemassa olevien yritysten toiminnan rajoittamiseksi eli määräävän markkina-aseman väärinkäytön estämiseksi (Villa ym. 2020).

Kansallisella tasolla kilpailua rajoittaa kilpailulaki (948/2011). Kilpailulain 1 §:n 1 momentin mukaan lain tarkoituksena on turvata terve ja toimiva taloudellinen kilpailu vahingollisilta kilpailunrajoituksilta. Kilpailulain 1 §:n 2 momentin mukaan sovellettaessa lakia tulee huomioida markkinoiden toimintaedellytysten ja elinkeinon harjoittamisen vapaus niin, että myös asiakkaat hyötyvät kilpailutilanteesta. Kilpailulaki siis korostaa elinkeinonharjoittajien vapauden suojaamista sekä asiakkaiden ja kuluttajien hyötymistä kilpailusta.

Elinkeinoharjoittajien vapautta siis suojataan lailla. Elinkeinoharjoittamisen oikeudesta annetun lain (122/1919) 1 §:n mukaan elinkeinoharjoittamisen on oltava laillista, mutta myös hyvän tavan mukaista. Suomessa hallituksen esityksen (HE 259/1992) mukaan elinkeinoharjoittamisen vapaus on voimassa silloin, kun laki ei siitä muuta määrää. Hallituksen esityksen mukaan se, mitä pidetään hyvän tavan mukaisena, on viime kädessä oikeuskäytännön ratkaistavana.

Kilpailulain 3 §:n mukaan niissä tapauksissa, kun kilpailunrajoitus vaikuttaa Euroopan unionin jäsenvaltioiden väliseen kaupankäyntiin, sovelletaan Suomen kansallisen lain lisäksi myös EU:n toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 101 ja 102 artiklan säännöksiä. SEUT 101 artiklassa säädetään siitä, millaisia sopimuksia on pidettävä sisämarkkinoille soveltumattomina ja kiellettyinä. SEUT 102 artiklassa säädetään taas siitä, mitä pidetään sisämarkkinoille soveltumattomana ja kiellettyinä yhden tai useamman yrityksen määräävän markkina-aseman väärinkäyttönä tai niihin merkittäväksi osaksi laskettavalla markkinalla. Näin ollen kansallisen lain lisäksi pitää ottaa huomioon myös EU:n

kilpailunrajoitusten säädöksiä. EU:n kilpailupolitiikan tarkoituksena on turvata se, että kaikkiin EU:n sisällä toimiviin yrityksiin sovelletaan yhteneviä sääntöjä. (Villa ym. 2020.)

2.2.2 Kilpailuviranomainen ja kilpailun valvonta

Kilpailun toteutumista Suomessa valvoo Kilpailu- ja kuluttajavirasto. KKV on viranomainen, joka vastaa siitä, että kilpailu- ja kuluttajapolitiikka toteutuu ja että markkinat toimivat tehokkaasti sekä siitä, että kuluttajan asema on turvattu niin taloudellisesti kuin oikeudellisestikin. Kilpailun rajoituksia ja valvomista KKV:n lisäksi käsittelevät Suomessa myös markkinaoikeus, aluehallintovirasto ja korkein hallinto-oikeus. (Kuoppamäki 2018, 72.)

KKV muun muassa tekee tutkimuksia kilpailuolosuhteista, antaa ohjeistuksia kilpailunrajoituksista, tekee aloitteita poistaakseen vahingollisia vaikutuksia markkinoilla tai purkaakseen rajoituksia, jotka saattavat estää vapaata kilpailua. KKV myös katsoo, että kilpailuneuvoston antamia päätöksiä noudatetaan. Asiat, joita käsitellään KKV:ssa, ratkaisee lopullisesti viraston pääjohtaja selvityksen ja esittelyn jälkeen. (Villa ym. 2020.)

KKV:n toimivaltuuksista säädetään kilpailulain 4a ja 5 luvuissa. Menettelyssä sovelletaan täydentävänä myös hallintoasioiden yleislakia (hallintolaki 434/2003). KKV:n tehtävät sisältävät myös EU:n kilpailuoikeuden soveltamista, ja täytäntöönpanoasetuksen (EY) N:o 1/2003 mukaan komission ja kansallisten kilpailuviranomaisten tulee toimia yhteistyössä, jossa esimerkiksi vaihdetaan tietoja sekä jaetaan tehtäviä kansallisten kilpailuviranomaisten kanssa.

KKV ratkoo asioita, jotka kuuluvat sen toimivaltaan. Esimerkiksi KKV:n katsoessa jonkin elinkeinonharjoittajan rajoittavan vapaata kilpailua markkinoilla kilpailulaissa tai EU:n SEUT 101 tai 102 artiklassa määritellyllä tavalla, tulee KKV:n ryhtyä toimenpiteisiin. If Vahinkovakuutusyhtiö Oy:n tekemän toimenpidepyynnön mukaan OP Osuuskunta oli syyllistynyt nimenomaisesti kilpailulain 7 §:ssä ja SEUT 102 artiklassa tarkoitettuun määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön. Tästä syystä KKV alkoi tutkimaan asiaa.

Kilpailulain 32 §:n mukaan KKV:n tulee priorisoida tehtävänsä tärkeysjärjestykseen. Pykälässä säädetään myös tutkimatta jättämisestä, millä tarkoitetaan sitä, että KKV voi jättää asian tutkimatta, jos ei voida pitää todennäköisenä, että asiassa tapahtuu kiellettyä kilpailun rajoittamista, kilpailu kyseisellä markkinalla toimii tehokkaasti epäilyistä huolimatta tai mikäli asiaa koskevalle toimenpidepyynnölle ei löydy perusteita. Jos KKV päättää jättää asian tutkimatta, on siitä mainitun pykälän mukaan annettava päätös viipymättä. (Kuoppamäki 2018, 73.)

Kilpailulain pykälä 32 on säädetty, jotta KKV ohjaisi toimintansa kansantalouden kannalta merkittävimpien kilpailunrajoitusten tutkintaan ja, jotta päätökset tehtäisiin mahdollisimman nopeasti (Kuoppamäki 2018, 73-74).

KKV:n valtuudet tutkia ovat hyvinkin laajat, koska monesti epäilyissä tapauksissa potentiaalisesti aiheutuvat vahingotkin saattavat olla suuret. Esimerkiksi määräävää markkina-asemaa selvittäessä joutuu tutkinnan kohteena oleva yritys toimittamaan KKV:lle kaikki asiakirjat ja tiedot, joiden KKV katsoo olevan tarpeen kilpailunrajoitusten ja markkinaolosuhteiden selvittämiseksi. KKV:n tehtävänä on siis todistaa, että kilpailunrajoitus, esimerkiksi määräävä markkina-asema, on oikeasti olemassa. (Kuoppamäki 2018, 72-74.)

2.2.3 Kilpailulain puuttumiskynnys vahinkovakuutusmarkkinoilla

Määräävän markkina-aseman toteaminen tai siihen puuttuminen arvioidaan hyvin usein tapauskohtaisesti tietyn alan markkina-analyysin mukaan (Villa ym. 2020).

Osuuspankin osuus suomalaisten asuntolainakannasta on ollut tasaisessa kasvussa noin 10 viime vuoden aikana. Vuoden 2019 selvityksessä KKV totesi, että Osuuspankissa on noin 40 prosenttia suomalaisten asuntolainoista, kun taas sen suurimmalla kilpailijalla, Nordealla, osuus on noin 29 prosenttia. Kolmanneksi suurimman toimijan Danske Bankin osuus taas oli noin 11 prosenttia. Päätöksessään KKV ei kommentoinut sitä, onko Osuuspankilla

määrävä markkina-asema vähittäispankki- tai asuntolainamarkkinoilla. (KKV 2019.)

KKV arvioi päätöksessään sitä, aiheutuuko OP Ryhmän maksamista bonuksista niin suuria alennuksia vahinkovakuutusten hintoihin, että se johtaisi kilpailijoiden sulkeutumiseen ulos vahinkovakuutusten markkinoilta (KKV 2019).

KKV totesi selvityksessään, että kilpailijoita poissulkeva osuus vahinkovakuutusten markkinasta on noin 1-5 prosenttia laskettuna niin asiakkaiden määrän kuin maksutulonkin perusteella. KKV ei löytänyt näyttöä siitä, että OP Ryhmän bonusjärjestelmä rajoittaisi merkittävästi kilpailua vahinkovakuutusten markkinoilla, eikä kilpailulain mukainen kynnys markkina-aseman väärinkäytölle tai siihen puuttumiselle ylity. (KKV 2019.)

Kilpailulainsäädännössä puuttumiskynnystä asetettaessa huomioidaan menettelytapa, olosuhteet tai vaikutukset (Kuoppamäki 2018, 132).

Puuttumiskynnyksellä tarkoitetaan sitä, että elinkeinon harjoittamisen vapautta suojataan, ja vasta puuttumiskynnyksen ylittyttyä kilpailuviranomainen voi puuttua kilpailuun. Kilpailulain yhtenä tavoitteena onkin turvata elinkeinon harjoittamisen vapaus, joten tietyn kynnyksen tulee ylittyä, jotta viranomainen voi puuttua tähän vapauteen.

Puuttumiskynnystä arvioitaessa voidaan esille nostaa esimerkiksi de minimis -säätö sekä hallinnon opportunitteettiperiaate. De minimis -säännöllä tarkoitetaan sitä, että sellaiset järjestelyt, joiden vaikutus kilpailuun tietyillä markkinoilla on vähäinen, ovat vapautettuja kilpailua rajoittavien sopimuksien kiellostä. Tällaisia ovat esimerkiksi horisontaaliset eli samalla tuotanto- tai jakeluportaalla toimivien tahojen sopimukset, joihin osallistuvien toimijoiden osuus markkinasta ei ole yhteensä yli 10 prosenttia merkityksellisillä markkinoilla. Sen sijaan vertikaalisissa eli eri tuotanto- tai jakeluportaalla toimivien tahojen sopimuksissa käytetään rajana 15 prosenttia. (Villa ym. 2020.)

Hallinnon opportunitteettiperiaatteen nojalla viranomainen kohdentaa lain puitteissa resurssinsa asetettujen tavoitteiden kannalta vain tärkeimpien

asioiden tutkimiseen ja näin ollen voi jättää vähemmälle huomiolle tapauksia, jotka eivät täytä kriteereitä (Villa ym. 2020).

3 Markkinavoima ja määräävä markkina-asema

Petri Kuoppamäen (2018, 251-252) mukaan määräävä markkina-asema määräytyy yrityksen markkinavoiman perusteella. Jos yritys voi ainakin johonkin pisteeseen asti olla kilpailun hintapaineista vapaa, on sillä määräävä markkina-asema. Yleensä määräävä asema johtaa yrityksen myymän tuotteen ostajien valinnan mahdollisuuksien pienentymiseen ja neuvotteluaseman heikentymiseen. Yrityksellä, joka on määräävässä asemassa, on mahdollisuus haitata sen kilpailijoiden toimintaa sekä asettaa sopimuskumppaneilleen ehtoja, joista yritys itse hyötyy normaalia enemmän.

Määräävä markkina-asema on siis monopolin ja oligopolin välimuoto. Monopolissa ainoastaan yksi yritys vastaa tietyn tuotteen myynnistä, kun taas oligopolissa myynti on harvojen yritysten käsissä. Oligopolisilla markkinoilla yrityksen pitää siis huomioida myös muiden samoilla markkinoilla toimivien yritysten hinnoittelu. (Kuoppamäki 2018, 9.)

Määräävässä markkina-asemassa olevalla yrityksellä on hallussaan yli puolet jonkin tuotteen markkinoista, ja sen kilpailijat ovat sitä huomattavasti pienempiä. Määräävän markkina-aseman omaava yritys voi toiminnallaan vaikuttaa tuotteen hintatasoon, ja sillä on mahdollisuus työntää kilpailijoitaan pois markkinoilta. (Kuoppamäki 2018, 9.)

3.1 Määräävän markkina-aseman tunnistaminen

Määräävän markkina-aseman tunnusmerkistöä määritellään kilpailulain 4 §:n 2 kohdassa. Yrityksellä on määräävä markkina-asema, jos sillä on yksinään mahdollisuus merkittävästi vaikuttaa tuotteen hintatasoon tietyillä markkinoilla, tai sillä on mahdollisuus jollain muulla tavalla vaikuttaa alan kilpailuolosuhteisiin. Lain mukaan tarkastelumittari on siis hintatason tai toimitusehtojen *merkittävä* ohjaaminen. Kilpailulain 4 §:n mukaan määräävä markkina-asema voi olla myös useammalla elinkeinonharjoittajalla tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymällä, ja tarkastelualaajuus on koko maa tai sen tietty alue.

Jos yritys kykenee vaikuttamaan hintojen tai hintoihin vaikuttavien asioiden kehitykseen niin, että muilla alan toimijoilla ei ole muuta mahdollisuutta kuin seurata sivusta, on yrityksellä määräävä markkina-asema. Määräävässä markkina-asemassa oleva yritys voi siis korottaa hintojaan niin, että pitkällä aikavälillä korotus käy yritykselle kannattavaksi, vaikka se menettäisikin sen seurauksena osan asiakkaistaan kilpailijoille. (Kuoppamäki 2018, 253.)

Kilpailulaissa mainitulla mahdollisuudella muulla tavoin vaikuttaa kilpailuolosuhteisiin tarkoitetaan pääasiassa sitä, että yritys pystyy sulkemaan kilpailijoitaan ulos markkinoilta. Mahdollisuus sulkea kilpailija pois markkinoilta ei tarkoita ainoastaan sitä, että yritys voi työntää kilpailijansa kokonaan markkinoiden ulkopuolelle, vaan kriteeri täyttyy silloinkin, kun yritys voi huomattavasti vaikuttaa yrityksen edellytyksiin toimia markkinoilla. Yritys on siis määräävässä markkina-asemassa, jos se voi omalla toiminnallaan vaikeuttaa merkittävästi muiden toimijoiden pääsyä markkinoille tai estää jo markkinoilla olevien toimijoiden toiminnan laajentamista. (Kuoppamäki 2018, 253.)

Määräävä markkina-asema ei yleensä perustu esimerkiksi monopoliasemaan, vaan tosiasialliseen markkinoiden hallintaan. Yritys voi saavuttaa tosiasiallisen markkinoiden hallinnan, jos sillä on esimerkiksi jokin taloudellinen ylivoimatekijä muihin markkinoiden toimijoihin nähden. Määräävä markkina-asema ei siis ole yksiselitteinen, vaan sen määrittäminen edellyttää tapauskohtaista markkinoiden ja yritysten toiminnan analysointia ja ymmärtämistä. (Kuoppamäki 2018, 256.)

3.2 Määräävän markkina-aseman väärinkäyttö

Kilpailulain 4 §:n 2 kohdassa määritellyt kriteerit määräävälle markkina-asemalle vaikuttavat molemmat ennen pitkää tuotteen hinnoitteluun. Mikäli jollain yrityksellä on mahdollisuus vaikuttaa kilpailuun, esimerkiksi estämällä jonkun toisen yrityksen ja edullisemman vaihtoehdon tuomisen markkinoille, vaikuttaa se negatiivisesti hinnoitteluun. Määräävä markkina-asema siis koituu

näin muidenkin toimijoiden kuin pelkästään asiakkaiden tappioksi. (Kuoppamäki 2018, 254.)

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 102 artiklassa kielletään määräävän markkina-aseman väärinkäyttö. Yleensä määräävässä markkina-asemassa olevan yhtiön markkinaosuus on huomattavasti sen kilpailijoita suurempi, vähintään noin 40-45 prosenttia, ja yrityksellä on kilpailuetuja, jotka lisäävät sen valtaa markkinoilla muihin alan toimijoihin nähden. EU:n tuomioistuin määrittelee, että yrityksellä, jolla on määräävä asema, on mahdollisuus toimia huomattavissa määrin sen kilpailijoista ja asiakkaista riippumattomasti, kun taas asiakkailla on yrityksestä voimakas riippuvuus. Määräävässä asemassa olevan yrityksen toiminta voi haavoittaa merkittävästi sen kilpailijoita, jos yritys käyttää asemaansa väärin. (Villa ym. 2020.)

Kansallisella tasolla määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä säädetään kilpailulain 7 §:ssä. Pykälän mukaan elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän määräävän markkina-aseman väärinkäyttö on kiellettyä. Pykälässä esitetään myös esimerkkejä siitä, mitä tällainen kielletty väärinkäyttö voi erityisesti olla. Määräävä markkina-asema ei siis ole kielletty, mutta sen käyttäminen niin, että se koituu asiakkaiden ja kilpailijoiden vahingoksi taas on. Väärinkäytön valvonta pyrkii pääasiassa turvaamaan tehokasta kilpailua.

If Vahinkovakuutusyhtiö Oy:n KKV:lle elokuussa 2015 tekemä toimenpidepyyntö ja esitetty väite liittyi nimenomaisesti määräävän markkina-aseman väärinkäyttöepäilyyn. Toimenpidepyynnön mukaan OP Osuuskunta on käyttänyt väärin määräävää markkina-asemaa, kun OP Osuuskunta on sitonut OP Ryhmän tarjoamat vahinkovakuutuspalvelut sekä yksittäisten osuuspankkien tarjoamat pankkipalvelut OP-bonusohjelman kautta toisiinsa. KKV ei kuitenkaan löytänyt selvityksissään näyttöä sille, että OP ryhmän bonusohjelma rajoittaisi kilpailua vahinkovakuutusmarkkinoilla merkittävästi kuluttajien vahingoksi. Näin ollen edellä esitetty kilpailulain mukainen puuttumiskynnys ei ylittynyt.

4 Osuuskunnat ja niiden jakamat bonukset

Osuuskunta on yhtiömuoto, jonka kautta harjoitetaan taloudellista toimintaa. Osuuskunnan perustamisesta, toiminnasta ja purkamisesta säädetään Suomessa osuuskuntalaissa (421/2013). Edellä mainittua lakia sovelletaan rekisteröityihin osuuskuntiin, jollei laissa toisin säädetä. Osuuskunta syntyy lain mukaan siis rekisteröimisellä. Osuuskuntalain 1 luvun 3 §:n mukaan osuuskunnan jäsenmäärä, osuuspääoma sekä osuuksien lukumäärä ovat vaihtuvia. Saman pykälän mukaan osuuskunnan varoja voidaan jakaa vain siten kuin osuuskuntalaissa säädetään.

4.1 Osuuskuntatoiminta

Seppo Pöyhösen mukaan (2013, 47) osuuskuntalaissa osuuskuntien tarkoituksena on tarjota jäsenilleen taloudellisia etuja. Osuuskunnan tarkoituksena on siis harjoittaa sen omaa toimintaa niin, että se tuottaa osuuskunnan jäsenille palveluita ja etuja, joita sen jäsenet eivät saisi muualta.

Osuuskunnat ovat jäsenistään erillisiä oikeushenkilöitä ja yhteisöjä kuten esimerkiksi osakeyhtiöt ja yhdistyksetkin. Erona yhdistyksiin ja niiden jäseniin on, että osuuskunnissa jokaisella jäsenellä on oikeus saada antamansa taloudellinen panos palautetuksi. Osuuskunnan ja yhdistysten erona on myös osuuskuntien osalta tarkempi sääntely siitä, kuinka yhteisön taloutta hoidetaan ja mitä sen toiminnan tuottamalla varallisuudella tehdään. (Pöyhönen 2013, 48.)

Osuuskunnan asiakasomistajat eivät ole henkilökohtaisesti vastuussa yhteisön vastuista ja velvoitteista. Osuuskuntamuotoinen toiminta soveltuu parhaiten tilanteeseen, jonka tarkoituksena ei ole yhteisön ja sen jäsenten varallisuuden kasvattaminen omistuksen arvoa kasvattamalla. (Pöyhönen 2013, 48.)

Osuuskunnan on mahdollista tuottaa sen jäsenten käyttämät palvelut tytäryhtiöidensä kautta tai mahdollisesti yhteistyösopimusten kautta myös muilta

y yrityksiltä, kunhan tarkoituksena on taloudellisten etujen tuottaminen osuuskunnan jäsenille (Pöyhönen, 49).

4.2 Bonusjärjestelmät yleisesti

Monet eri yritykset jakavat bonuspisteitä. Ritva Nyrhinen, Pekka Hyttinen ja Kaisa Lamppu (2019, 313) määrittelevät bonusjärjestelmää esimerkillä, jossa yrityksen kanta-asiakas saa etu- tai bonuspisteitä tehdessään ostoksia. Bonuspisteet ovat asiakkaalle rahanarvoinen etu.

Bonusjärjestelmässä sitä hallinnoiva yritys voi esimerkiksi luovuttaa asiakkailleen etukortteja tai kirjata heidät sähköiseen kanta-asiakasjärjestelmäänsä. Asiakkaan tehdessä ostoksia jossain kyseisen yrityksen liikkeessä asiakas esittää bonuskorttinsa tai myyjä etsii asiakkuuden yrityksen järjestelmästä esimerkiksi nimen tai puhelinnumeron avulla, ja asiakas saa ostoksistaan etupisteitä. Kun pisteitä on kertynyt riittävästi, asiakas voi käyttää niitä alennuksina seuraavista ostoistaan tai vaihtoehtoisesti vaihtaa ne halutessaan rahaksi. (Nyrhinen ym. 2019, 313.)

4.2.1 Finanssialan bonusjärjestelmät

Pankki voi kerryttää asiakkailleen bonuksia pankki- ja vakuutusasioinnin yhteismäärän perusteella. Pankin bonuksia ei makseta asiakkaille enää nykyään rahana. Pankkien bonusjärjestelmiin käytetään tällä hetkellä ohjeena Keskusverolautakunnan ratkaisua 47/2011, jonka mukaan bonukset ovat asiakkaalle verotettavaa pääomatuloa, jos asiakas saa itse päättää mihin maksuihin niitä käytetään. Pankin määrätessä palvelumaksut, joihin asiakkaan bonuksia käytetään, ovat ne asiakkaalle ainoastaan tavallisia alennuksia ja tällöin niistä ei synny veronalaista etua. Pankki- ja vakuutusalan bonusten verokohtelu on siis erilainen esimerkiksi päivittäistavarakauppojen bonuksiin verrattuna. Jos bonukset eivät kerry pankki- tai vakuutusalan tuotteista, kuten talletuksista, sijoituksista, lainoista tai vakuutuksista, voidaan ne maksaa

asiakkaalle rahana verottomasti, eikä niitä siis lasketa asiakkaan pääomatuloksi kertovat Heikki Niskakangas ja Reijo Knuutinen (2015).

4.2.2 Osuuspankin bonusjärjestelmä

Yhtiömuodoltaan Osuuspankit ovat osuuskuntia, joten omistaja-asiakkaaksi liittyminen tapahtuu maksamalla OP osuuskunnan määrittelemän 100 euron jäsenosuusmaksun. Jäsenosuusmaksu palautetaan Osuuspankin sääntöjen mukaan osuuskuntalain 9 §:ssä säädetyn osuuspankkien ja osuuskuntamuotoisten luottolaitosten toiminnasta annetun lain mukaisesti, kun omistaja-asiakkuus päättyy. Osuusmaksu siis palautetaan asiakkaalle, jos tämä päättää irtisanoa omistajuutensa tai jos asiakas menehtyy.

Osuuspankin bonusjärjestelmä on Osuuspankin omistaja-asiakkaille suunnattu etuohjelma. OP:n verkkosivuilla kerrotaan, että bonuksia kerryttävät säästämisen tileillä olevat varat, rahastot, sijoitussidonnaiset vakuutukset, asuntolainat ja muut vakuudelliset pankkilainat, opintolaina, maksetut vakuutusmaksut, kuten koti- ja ajoneuvovakuutus sekä jatkuva matkavakuutus. (OP Ryhmä n. d.)

Kertyneitä OP-bonuksia käytetään OP:n verkkosivujen mukaan pankin palvelumaksuihin ja muihin palkkioihin, jotka ilman bonuksia otettaisiin asiakkaan tililtä rahana. Verkkosivujen mukaan pankki käyttää käytettävissä olevia bonuksia automaattisesti asiointiin, joten niiden käytöstä asiakkaan ei tarvitse huolehtia erikseen.

Bonuksia käytetään seuraaviin asiointimaksuihin:

- päivittäisten pankkipalvelujen palvelumaksuihin, kuten tilinhoitomaksuihin, verkkopalveluun tai pankkikorttiin
- lainojen palvelu- ja toimitusmaksuihin
- vakuutuksiin
- säästöjen ja sijoitusten säilytys- ja merkintäpalkkioihin

- lakipalveluiden palkkioihin
- OP Kodin palkkioihin

Marraskuussa 2020 Osuuspankki teki muutoksia bonusjärjestelmäänsä, kun se lopetti bonusten kerryttämisen käyttötilien talletuksista, vakuudettomista kulutusluotoista, osamaksurahoituksesta, luottokortilla tehdyistä ostoista ja OP-Visa sekä OP-Mastercard-korttien korollisen luoton saldoista. Järjestelmän muutokset johtuvat kauan jatkuneesta erittäin matalasta korkotasosta, joka on heikentänyt pankkien tuottoja. (OP Ryhmä 2020.)

Lokakuussa 2022 OP Ryhmä tiedotti nostavansa omistajajäsenilleen kerrytettyjen bonusten määrää 30 prosentilla, jonka on arvioitu tuovan ryhmän omistajajäsenille yli 60 miljoonan euron arvosta lisää bonuksia (OP Ryhmä 2022).

OP-bonuksia ei voi kerryttää rajattomasti, vaan käyttämättömänä ne vanhenevat viiden vuoden kuluessa. Asiakas saa ilmoituksen bonustensa vanhenemisesta noin kaksi kuukautta aikaisemmin. Asiakas voi seurata bonustensa kertymistä ja käyttöä Osuuspankin verkkopalveluissa OP-mobiilissa ja op.fi:ssä. Mikäli asiakkaalla ei ole digitaalisia palveluita, tulee tieto bonustilanteesta postilla asiakkaalle kahdesti vuodessa. (OP Ryhmä n. d.)

Bonukset ovat verovapaita, koska niitä voi käyttää OP:n verkkosivujen mukaan ainoastaan Osuuspankki-ryhmän määrittelemiin pankki- ja vakuutuspalveluihin tai palvelumaksuihin (OP Ryhmä). Käyttökohteiden määrittely perustuu KVL:n ratkaisuun 47/2011, ja tästä syystä omistaja-asiakas ei voi nostaa bonuksia rahana tai vaikuttaa niiden käyttökohteisiin itse.

5 Bonusten verokohtelu

OP Ryhmä on maksanut bonuksiaan vuodesta 1999 alkaen yhteensä noin 2,5 miljardin euron edestä, kerrotaan OP:n verkkosivuilla. Aikaisemmin OP maksoi omistajajäsenilleen bonuksia rahana, mutta tämä päättyi lopullisesti vuoden 2013 joulukuussa, jolloin maksettiin viimeiset bonukset suoraan asiakkaiden tileille. Bonusjärjestelmää muokattiin jo vuonna 2011 vastamaan Keskusverolautakunnan yleisohjetta bonusten verottomuudesta, ja nykyään OP-bonuksia on mahdollista käyttää ainoastaan pankin ennalta määrittelemiін palvelumaksuihin. Aiemmin asiakkaan oli mahdollista valita, maksettiinko käyttämättömät bonukset rahana asiakkaan tilille, jolloin bonuksista tehtiin pääomatulojen mukainen ennakonpidätys, kertoi OP Ryhmän pankinjohtaja Mikko Hyttinen Yle Areenan haastattelussa maaliskuussa 2014.

5.1 Pääomatulojen verotus

Oikeustieteen tohtori ja finanssioikeuden professori Jaakko Ossa (2020, 63) kertoo, että luonnollisten henkilöiden ja kuolinpesien veronalaiset tulot jaetaan Suomessa kahteen eri tulolajiin: pääomatuloihin ja ansiotuloihin. Näiden kahden tulolajin verokohtelu on erilainen. Pääomatulojen veroprosentti on 30 prosenttia ja 34 prosenttia siltä osin, joka ylittää 30 000 euron rajan. Pääomatulojen määrä ei vaikuttanut veroprosenttiin ennen vuotta 2012, jolloin 30 000 euron raja otettiin käyttöön. Perusteena tälle käytettiin verotuksen muuttamista oikeudenmukaisemmaksi sekä valtion talouden tarpeita. Viimeksi verokantaa nostettaessa perusteltiin muutosta tarpeella vahvistaa sosiaalista oikeudenmukaisuutta sekä veronmaksukyvyyn huomioimisella.

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että joissain tapauksissa, esimerkiksi bonusten kohdalla, herää kysymys siitä, ovatko verovelvollisen saamat erät veronalaista tuloa. Lähtökohtaisesti kaikki tulot ovat verotettavia, jos niitä ei ole erikseen säädetty verovapaiksi. (Ossa 2020, 90.)

Tuloverolain 29 §:ssä säädetään, että veronalaisena tulona pidetään verovelvollisen rahana tai rahanarvoisena etuutena saamia tuloja, jos laissa ei ole erikseen säädetty niiden verovapaudesta. Verovelvollisella on tuloverolain 29 §:n 1 momentin mukaan oikeus tehdä tuloistaan luonnollisia vähennyksiä eli vähentää tuloistaan niiden hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot.

Tuloverolain 32 §:ssä veronlaiseksi pääomatuloksi määritellään omaisuuden tuotto, omaisuuden luovutuksesta saatu voitto sekä muut tulot, joita varallisuuden voidaan katsoa kerryttäneen. Pääomatuloiksi katsotaan edellä mainitun pykälän mukaan muun muassa korkotulot, osinkotulot, vuokratulot, voitto-osuudet, henkivakuutuksen ja kapitalisaatiosopimuksen tuotot, pääomatulo metsätaloudesta, maa-aineksista saadut tulot, luovutusvoitot ja osakesäästötilliltä nostettu tuotto.

Tuloverolain 53 §:ssä säädetään eräistä verovapaista pääomatuloista. Suoraan nimenomaan finanssialan bonusjärjestelmien verovapauteen laissa ei oteta kantaa kyseisillä termeillä, mutta tuloverolain 53 §:n 9 kohdan mukaan veronalaista tuloa ei ole ”luonnollisen henkilön osuuskunnasta jäsenyyden perusteella elantomenojen vähentymisenä saama etu, joka muodostuu ostoista käypää hintaa alempaan hintaan, joka ei alita osuuskunnalle hyödykkeiden tai palveluiden tuottamisesta aiheutuneita kustannuksia”.

Lisäksi tuloverolain 53 §:n 10 kohdan mukaan veronalaista tuloa ei ole ”luonnollisen henkilön osuuskunnasta ostojensa suhteessa saama ylijäämänpalautus siltä osin kuin palautettava ylijäämä on muodostunut palautuksen saajan elantomenoihin liittyvistä ostoista”.

5.2 Bonusten verotuki

Edellä esitetyn lisäksi bonusten verotuki ilmenee Verohallinnon yleisohjeesta VH/1792/00.01.00/2019, jonka mukaan pankki-, sijoitus- ja vakuutus tuotteista kertyvät bonukset ovat lähtökohtaisesti veronalaista pääomatuloa, mutta poikkeuksen tähän tekevät kuitenkin saman yrityksen tai konsernin palvelumaksuihin käytettävät hyvitykset. Verohallinnon nykyisen ohjeistuksen

mukaan OP ryhmän asiakkailleen maksamat bonukset ovat siis verovapaita niin kauan kuin ne käytetään saman konsernin yritysten palvelumaksuihin tai muihin palkkioihin. Korkein hallinto-oikeus on antanut asiasta päätöksen jo vuonna 2002 ratkaisussaan KHO 2002:10. Kyseisen korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen mukaan pankki-, sijoitus- tai vakuutuspalvelujen perusteella saadut hyvitykset ovat veronalaista pääomatuloa, jos ne maksetaan rahana tai siihen rinnastettavana etuna.

KKV:n nykyisen näkemyksen mukaan Verohallinnon ohjeistus perustuu Keskusverolautakunnan ennakkoratkaisun KVL 47/2011 virheelliseen tulkintaan. KKV:n näkemyksen mukaan ennakkoratkaisussa ei ole käsitelty sitä, tuleeko vakuutusmaksut rinnastaa pankin palvelumaksuihin tai sitä, millä perusteella tällainen rinnastus tehdään. (KKV 2021.) KKV:n kanta on, että ennakkoratkaisussa on ollut kyse ennen kaikkea asiakkaan valintaoikeuden arvioinnista, eikä edellä esitetysti vakuutusmaksun rinnastuksesta palvelumaksuihin.

Jo aiemmin esitetyn Verohallinnon voimassa olevan syventävän vero-ohjeen mukaan lainojen, säästöjen, vakuutusten ja niitä vastaavien erien perustella annetut hyvitykset eivät ole veronalaista tuloa, jos:

1) Tavanomainen ja kohtuullinen hyvitys menee automaattisesti saman yhtiön tai samaan konserniin tai sitä vastaavaan taloudelliseen yhteenliittymään kuuluvan yhtiön palvelumaksun kattamiseen ilman mahdollisuutta sen rahana maksamiseen ja maksu jää lopullisesti edun antajan (se yhtiö mistä erä kertyy) maksettavaksi.

2) Luottojen, säästöjen, sijoitusten, vakuutusten ja muiden vastaavien erien perusteella saa alennusta palvelumaksun suorittamisesta samaan taloudelliseen ryhmään kuuluvassa yhtiössä, ja alennus jää alennuksen antavan yhtiön maksettavaksi kokonaisuudessaan (keskittämisetu). Alennus voidaan teknisesti toteuttaa esimerkiksi bonuspisteinä, kunhan alennus jää bonusjärjestelmän kautta maksun saajan eli alennuksen antajan maksettavaksi.

3) kyseessä on yllä käsiteltyjen 1) ja 2) -kohtien yhdistelmä. (Verohallinnon syventävä vero-ohje, Bonusten verotus, VH/1792/00.01.00/2019.)

Ohjeistus perustuu edellä mainittuun Keskusverolautakunnan vuonna 2011 antamaan ennakkoratkaisuun KVL 2011/47. Ratkaisussaan KVL katsoi, että niin kauan, kun varallisuuden ja asioinnin kerryttämät bonukset käytettiin pankin

määrittelemiin palvelumaksuihin, eikä asiakkaalla ollut oikeutta valita niiden käyttökohteita, bonuksia pidettiin normaalina alennuksena, eivätkä ne siksi olleet veronalainen etu. Verohallinnon syventävän vero-ohjeen VH/1792/00.01.00/2019 mukaan nimenomaan tämä mahdollinen valintamahdollisuus voi tehdä bonuspisteistä veronalaista etua. Kun asiakkaalla ei ole itsellään valintamahdollisuutta, ei Verohallinnon voimassa olevan ohjeen mukaan muodostu veronalaista etua. Valintamahdollisuus koskee sitä, että asiakas saisi valita, mihin palvelumaksuihin bonuksia käytetään sekä siihen, kenen samaan perhekokonaisuuteen kuuluvan henkilön palvelumaksuihin bonuksia käytetään.

5.3 KKV:n aloite verotuen poistamiseksi

Nykyinen tulkinta Verohallinnon ohjeesta on KKV:n mukaan ongelmallinen. Ohjeistuksen mukaan bonukset ovat verovapaita, jos ne käytetään saman yrityksen tai konsernin palvelumaksuihin, joihin luetaan mukaan vakuutusmaksut. KKV:n mukaan tämä tulkinta ohjeesta vääristää kilpailua vahinkovakuutusyhtiöiden välillä. (KKV 2021).

KKV totesi vuonna 2019 päätöksessään lfin toimenpidepyyntöön, että OP Ryhmä ei ole syyllistynyt määräävän aseman väärinkäyttöön. KKV kuitenkin haluaisi siitä huolimatta poistaa pankki- ja vakuutusalan bonusten verotuen, koska se KKV:n näkemyksen mukaan suosii yhtä yritystä eli OP Ryhmää.

KKV:n aloitteessa 29.3.2021 johtaja Maarit Taurula kertoo, että verotuella tarkoitetaan poikkeusta, joka on tehty verojärjestelmään tietyn elinkeinon tai verovelvollisryhmän tukemiseksi. Taurulan mukaan pankki- ja vakuutusalan verotuki kohdistuu ainoastaan vain yhden yrityksen, OP Ryhmän eduksi. Kuitenkin myös muilla vakuutusalan toimijoilla on käytössään omia bonusjärjestelmiään. Esimerkiksi LähiTapiola Vahinkovakuutuksen vakuutusmaksuista voi kerryttää S-ryhmän bonusta. LähiTapiolan bonusjärjestelmä toimii LähiTapiolan verkkosivujen mukaan siten, että asiakas saa alennusta vakuutusmaksuista sekä lisäksi S-ryhmän bonusta rahana

tililleen parhaimmillaan 5 prosenttia vakuutusmaksujen euromäärästä. Kuitenkin KHO:n antaman päätöksen KHO 2002:10 mukaan pankki-, sijoitus- tai vakuutuspalveluiden perusteella asiakkaan saamat hyvitykset ovat veronalaista tuloa, jos ne maksetaan asiakkaalle rahana.

Vakuutusyhtiö LähiTapiolan bonusjärjestelmästä johtuen asiakas saa siis sekä alennusta vakuutusmaksustaan että rahana suoritettavaa bonusta pankkitililleen. Lisäksi S-ryhmä markkinoi esimerkiksi sijoitustuotteitaan bonusten avulla. Esimerkiksi S-Pankin verkkosivuilla mainostetaan mahdollisuutta ohjata S-ryhmän bonukset suoraan S-Pankin ylläpitämään rahastoon. LähiTapiolan vakuutusmaksuista kertyneitä bonuksia sidotaan siis yhteen S-Pankin vähittäispankkituotteiden kanssa. Asiakkaan liittyessä S-ryhmän omistajajäseneksi avataan hänelle tili S-pankkiin. LähiTapiolan vakuutusmaksuista ei siis ole mahdollista saada bonuksia ilman S-Pankin asiakkuutta. (S-Pankki n. d.)

Taurula toteaa tiedotteessa myös, että ”Verotuen vuoksi huomattavan suuret, esimerkiksi asuntolainoista maksettavat bonukset jäävät verotuksen ulkopuolelle. Kun bonukset käytetään vakuutusmaksuihin, vääristää tämä vakuutusyhtiöiden keskinäistä kilpailua”, viitaten OP Ryhmän saamaan verotukeen. Edellä esitetyn lfin toimenpidepyynnön taustalla oli väite määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä, ja siitä seuranneen KKV:n aloitteen taustalla on epäily kilpailun vääristymisestä.

KKV näkee siis ongelmalliseksi vakuutusmaksujen rinnastamisen vähittäispankkitoiminnan palvelumaksuihin, joilla tarkoitetaan esimerkiksi lainojen toimitusmaksuja, varainhoidoin palvelumaksuja tai esimerkiksi lakipalveluiden palkkioita.

Vaikka KKV ei löytänytään analyysissään näyttöä markkina-aseman väärinkäytöstä tai siitä, että bonukset koituisivat kuluttajien vahingoksi vahinkovakuutusmarkkinoilla kilpailua vääristämällä, hankaloittavat bonukset KKV:n mukaan kuluttajien hintavertailua pankki- ja vahinkovakuutusten osalta (KKV 2021).

Kilpailu- ja kuluttajaviraston pääjohtaja Kirsi Leivo on kuitenkin helmikuussa 2019 arvioinut Maaseudun Tulevaisuus -lehdessä julkaistun uutisen mukaan, että OP-bonukset ovat tapa antaa alennusta omistaja-asiakkailleen. Leivo myös totesi, että nämä bonusten kautta saadut alennukset hyödyttävät nimenomaisesti kuluttajia. Samaa näkökantaa tukee OP Ryhmän pääjohtaja Timo Ritakallion OP:n verkkosivuilla 26.10.2022 julkaistu lausunto, koskien 30 prosentin ylimääräisiä bonuksia vuonna 2023. Ritakallio toteaa OP:n verkkosivuilla julkaistussa uutisessa, että OP Ryhmä on asiakkaidensa omistama finanssiryhmä, ja tästä syystä OP Ryhmä haluaa täyttää perustehtävänsä ja käyttää osan parantuneesta kannattavuudestaan helpottamaan omistaja-asiakkaidensa arkea taloudellisesti haastavina aikoina.

5.3.1 Tavanomainen hyvitys

Edellä mainitun Verohallinnon syventävän vero-ohjeen mukaan hyvityksen kohtuullisuus ja tavanomaisuus katsotaan ohjeistuksen mukaan tapauskohtaisesti. OP Ryhmä maksaa tietystä asioinnista bonusta 0,25 prosenttia. Jos Osuuspankin tilillä olisi esimerkiksi 100 000 euron rahastosijoitus, maksetaan tästä bonusta 250 euroa vuodessa.

Verohallinnon ohjeistuksessa 0,25 % bonus eli OP Ryhmän antamat bonukset katsotaan tavanomaisiksi ja kohtuullisiksi hyvityksiksi. Tavanomaisuutta ja kohtuullisuutta arvioitaessa Verohallinnon bonusten verotusta syventävän vero-ohjeen mukaan:

Tavanomaisena ja kohtuullisena alennuksena voidaan pitää parhaalle asiakkaalle myönnettyä alennusta tai palvelun antamista omakustannushintaa vastaan. Tavanomaisena ja kohtuullisena voidaan pitää myös toistaiseksi voimassa olevissa tai pidempiaikaisissa määräaikaisissa sopimuksissa alkuvaiheessa annettua vähäistä ilmaista palvelujaksoa. (Verohallinnon syventävä vero-ohje, Bonusten verotus, VH/1792/00.01.00/2019.)

Tavanomaisuuden ja kohtuullisuuden ainakin yhtenä rajana ja mittarina voidaan Verohallinnon syventävästä ohjeesta tulkita olevan palvelun antamisen omakustannushinta. If:n elokuussa 2015 tekemässä toimenpidepyynnössä lf

esitti väitteen, että OP:n tarjoamien vakuutusten todellinen hinta alittaa niiden tuottamisesta aiheutuvat kustannukset OP-bonusohjelman takia.

KKV:n pankki- ja vakuutusalan bonusten verokohtelun muuttamista koskevan aloitteen mukaan hyvityksen tavanomaisuuden ja kohtuullisuuden arviointi on ongelmallista. KKV:n näkemyksen mukaan tapauskohtaista arviointia tavanomaisuuden ja kohtuullisuuden osalta tulkitaan erittäin laajasti. KKV näkee erityisen ongelmalliseksi tavanomaisuuden ja kohtuullisuuden arvioinnin tilanteissa, joissa hyödykkeen arvo on kokonaisuudessaan vaikeasti mitattavissa kuten esimerkiksi useiksi vuosikymmeniksi otettu asuntoluoton kokonaismäärä. KKV:n arvion mukaan asuntoluotosta saatava hyvitys voi kattaa jopa kaikki asiakkaan palvelumaksut kokonaan, ja lisäksi asiakas voi saada merkittävän osan tarvitsemistaan vakuutustuotteista ilmaiseksi asuntolainan kerryttämällä bonuksilla. KKV:n näkemyksen mukaan tällaisen tilanteen ei voida katsoa täyttävän tavanomaisuuden ja kohtuullisuuden edellytystä. (KKV 2021.)

5.3.2 Taloudellinen yhteenliittymä

Verohallinto perustaa määritelmänsä taloudellisesta yhteenliittymästä finanssialalla lakiin rahoitus- ja vakuutusryhmittymien valvonnasta 30.7.2004/699 myöhempine muutoksineen 1 luvun 3 § sekä vakuutusyhtiölakiin 18.7.2008/521 myöhempine muutoksineen 26 luvun 2 §.

Verohallinnon syventävässä vero-ohjeessa tarkoitetaan taloudellisella yhteenliittymällä konsernia tai sitä vastaavaa lakiin perustuvan riippuvuussuhteen omaavaa taloudellista yhteenliittymää, jossa voidaan toimia samalla nimellä.

Jos bonus käytettäisiin sen myöntäneen yrityksen yhteistyökumppanin tai jonkin ulkopuolisen yhtiön palvelumaksuihin, pidettäisiin sitä veronalaisena etuna, joka rinnastetaan rahaan. Verohallinnon syventävässä vero-ohjeessa yhteistyökumppanilla tarkoitetaan yritystä, joka kuuluu samaan ryhmään, esimerkiksi liikeketjuun sopimuksen perusteella, mutta yritys ei täytä

konserniyrityksen tai konsernia vastaavan taloudellisen yhteenliittymän kriteerejä.

5.3.3 Palvelumaksut

Palvelumaksulla tarkoitetaan edellä mainitun Verohallinnon syventävän vero-ohjeen mukaan yhtiön tai taloudelliseen yhteenliittymään kuuluvan yrityksen palvelustaan veloittamaa hintaa. Ohjeen mukaan palvelumaksuina ei pidetä esimerkiksi sijoituksia sijoitusrahastoon, mutta tällaisista sijoituksista perittävät merkintä- ja hoitopalkkiot ovat ohjeessa tarkoitettuja palvelumaksuja.

Syventävän vero-ohjeen mukaan vakuutusmaksut voidaan myös rinnastaa tällaisiin palvelumaksuihin. Sen sijaan Verohallinnon ohjeen mukaan palvelumaksua ei voida käyttää tavaran maksamiseen tai mihinkään muuhun kohteeseen kuin palvelun maksamiseen.

KKV:n 29.3.2021 tekemän aloitteen mukaan palvelumaksu tulisi siis ymmärtää niin, että sillä suoritetaan hankittavasta hyödykkeestä perushinnan lisäksi maksua, jolla katetaan hankittuun hyödykkeeseen liittyviä hallinnollisia kustannuksia, esimerkiksi sijoituksista perittävät merkintäpalkkiot tai tilien kuukausimaksut. KKV:n mukaan vakuutusmaksu ei ole hallinnollinen lisämaksu, vaan tuotteesta suoritettava perushinta. KKV käyttää tälle perusteena sitä, että vakuutus ei liity muihin tuotteisiin, vaan sen hankitaan vain vakuutuksen itsensä vuoksi.

Mielenkiintoista palvelumaksun käsitteen näkökulmasta on se, että tällä hetkellä esimerkiksi lakipalveluiden palkkioihin käytetään vakuutusmaksujen tapaan bonuksia. Lakipalvelun palkkio on nähdäkseni vakuutusmaksuun rinnastuva palvelumaksu. Erona on kuitenkin se, että lakipalveluja tarjoaa pankki, eikä samaan konserniin kuuluva yhtiö. KKV:n aloitteessa ei kuitenkaan mainita esimerkiksi lakipalveluiden palkkioita ja niiden rinnastusta palvelumaksuihin. Aloitteen taustalla ei siis voida katsoa olevan puhtaasti tarve poistaa palvelumaksun epäselvä tulkinta ja selkeyttää palvelumaksun käsitettä, vaan nimenomaan poistaa vakuutusmaksujen rinnastus palvelumaksuihin.

6 Johtopäätökset

Osuuskuntalain mukaan osuuskuntien tarkoituksena on tuottaa jäsenilleen rahanarvoisia etuja, ja osuuskuntalaki mahdollistaa tytäryhtiöiden ja yhteistyösopimusten käyttämisen etujen tuottamiseksi. Pohjola Vakuutus Oy, joka tuottaa OP Ryhmän vahinkovakuutuspalvelut, kuuluu samaan konserniin yhdessä Osuuspankkien kanssa, joten osuuskuntalain mukaisesti Osuuspankin omistajajäsenen tulisi saada kerrytettyä bonuksiaan myös vakuutusmaksuistaan tai käyttää vähittäispankkipalveluista kertyneitä bonuksiaan vakuutusmaksuihin. Bonuksia ei Verohallinnon ohjeistuksen ja KHO:n päätöksestä 2002:10 johtuen makseta asiakkaalle rahana, vaan etupisteinä, joita asiakas pystyy käyttämään ainoastaan OP Ryhmän määrittelemiin palvelumaksuihin.

KKV näkee kuitenkin vakuutusmaksujen rinnastuksen palvelumaksuihin ongelmallisena. Palvelumaksu on kulu, joka on syntynyt jostain tietystä palvelusta ja jolla katetaan ostetun palvelun tai hyödykkeen hallinnollisia kustannuksia, kun taas vakuutus on tarjottu tuote. Nykyinen ohjeistus kuitenkin näkee vakuutusmaksun palveluna, ja näin ollen se rinnastetaan palvelumaksuihin.

OP Ryhmän nykyinen bonusjärjestelmä vastaa siis osuuskuntalain tämänhetkisiä vaateita. KKV:n esittämän muutoksen jälkeen Osuuspankin osuuskuntamuotoisen toiminnan tuoma etu poistuisi ainakin osittain. Koska bonukset ovat osuuskunnan jäsenilleen tuottama taloudellinen etu, tarkoittaisi bonusten verotuen poistaminen myös muun osuustoiminnan verotuen poistamista. Kuten edellä on todettu, osuuskunnan nimenomaisena tarkoituksena on harjoittaa sen omaa toimintaa niin, että se tuottaa osuuskunnan jäsenille palveluita ja etuja, joita jäsenet eivät saisi muualta.

Esitetty väite siitä, että ainoastaan OP Ryhmän bonusjärjestelmän takia vahinkovakuutusten hintojen vertailu vaikeutuu, on nähdäkseni liian suppea, sillä muutkin vahinkovakuutusmarkkinoilla toimivat yhtiöt ovat kehittäneet omat bonusjärjestelmänsä, jotka samalla tavalla vaikuttavat hintojen vertailuun ja sitovat vähittäispankkipalveluita ja vahinkovakuutuspalveluita yhteen.

KKV:n valtionvarainministeriölle tekemän aloitteen mukaan bonusten nykyinen verotuki suosii ainoastaan OP Ryhmää ja asettaa muut yritykset epäedulliseen asemaan. Kuitenkin S-ryhmä ja LähiTapiola sitovat toisiinsa vakuutusmaksujen ja päivittäistavara-kaupan kerryttämät bonukset, ja lisäksi S-ryhmä markkinoi bonusten ohjaamista suoraan sijoitustuotteisiin. Mielenkiintoista S-ryhmän bonuksissa on edellä esitetysti nimenomaan se, että niitä kertyy LähiTapiolan vakuutustuotteista ja kuitenkin ne maksetaan asiakkaan tilille verottomasti rahana.

KKV näkee ongelmalliseksi pitkäaikaisen tuotteen, esimerkiksi asuntolainan ja siitä kertyvien bonusten sitomisen vakuutustuotteisiin. Asuntolainan elinkaaren aikana kertyneet bonukset saattavat mahdollistaa joidenkin vakuutustuotteiden maksamisen kokonaan bonuksilla. Mielestäni olisi kuitenkin syytä tarkastella myös S-Pankin mainostamaa rahastotuotteiden sitomista LähiTapiolan vakuutusmaksujen kerryttämiin bonuksiin. Pääsääntöisesti pankkien markkinoimat rahastotuotteet on tarkoitettu pitkäaikaissäästämiseen, jolloin niissä käytetty sijoitushorisontti saattaa mahdollisesti olla asiakkaan tahdosta riippuen jopa pidempi kuin asuntolainan elinkaari.

Mahdollisuus käyttää vakuutusmaksujen kerryttämät bonukset verovapaasti käyttökohteisiin, joita ei ole etukäteen määritetty vakuutusyhtiön tai S-ryhmän toimesta, on siis nähdäkseni vastoin edellä esitettyä KVL:n ratkaisua 2011/47. Tästä syystä KKV:n aloitteen perustelut ovat nähdäkseni virheelliset. Aloitteen perusteena on kilpailun vääristyminen vahinkovakuutusmarkkinoilla, koska verotuki suosii väitetyksi vain yhtä toimijaa, OP Ryhmää. Näin ei kuitenkaan edellä esitetystä johtuen ole, joten tästä syystä koko bonusten verotuen poistamista koskevan aloitteen alkuperää ja tarpeellisuutta voidaan kyseenalaistaa.

Lähteet

Edilex. Bonusten verotus. 2019. Verohallinto.

https://www.edilex.fi/verohallinnon_ohjeet/2019_0916.html. Viitattu 28.9.2022.

Finlex. Hallituksen esitys HE 259/1992. Saatavilla

<https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1992/19920259>.

Finlex. Laki elinkeinon harjoittamisen oikeudesta 27.9.1919/122. Saatavilla

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1919/19190122001>.

Finlex. Osuuskuntalaki 14.6.2013/421. Saatavilla

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20130421>.

KHO. Vuosikirjapäätökset. 25.01.2002/172 KHO:2002:10. Saatavilla

<https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2002/200200172>.

KKV. Aloite pankki- ja vakuutusalan bonusten verokohtelun muuttamiseksi.

2021. [https://www.kkv.fi/ajankohtaista/tiedotteet/kkvn-aloite-pankki-ja-](https://www.kkv.fi/ajankohtaista/tiedotteet/kkvn-aloite-pankki-ja-vakuutusalan-bonusten-kilpailua-vaaristava-verotuki-poistettava/)

[vakuutusalan-bonusten-kilpailua-vaaristava-verotuki-poistettava/](https://www.kkv.fi/ajankohtaista/tiedotteet/kkvn-aloite-pankki-ja-vakuutusalan-bonusten-kilpailua-vaaristava-verotuki-poistettava/). Viitattu

20.9.2022.

KKV. Päätös Dnro 1015/KKV14.00.00/2015. OP Osuuskunnan

bonusjärjestelmä. 2019.

KKV. Kilpailu- ja kuluttajavirasto päätti OP Ryhmän bonusjärjestelmää

koskevan tutkinnan. 2019. [https://www.kkv.fi/ajankohtaista/tiedotteet/kilpailu-ja-](https://www.kkv.fi/ajankohtaista/tiedotteet/kilpailu-ja-kuluttajavirasto-paatti-op-ryhman-bonusjarjestelmaa-koskevan-tutkinnan/)

[kuluttajavirasto-paatti-op-ryhman-bonusjarjestelmaa-koskevan-tutkinnan/](https://www.kkv.fi/ajankohtaista/tiedotteet/kilpailu-ja-kuluttajavirasto-paatti-op-ryhman-bonusjarjestelmaa-koskevan-tutkinnan/).

Viitattu 28.9.2022.

Kuoppamäki, P. 2018. Uusi kilpailuoikeus. 3. painos. Helsinki: Alma Talent

LähiTapiola. Kerää S-ryhmän Bonukset talteen myös vakuutusmaksuistasi. N.

d. <https://www.lahitapiola.fi/henkilo/edut/s-ryhman-bonus>. Viitattu 30.10.2022.

Maaseudun tulevaisuus. 2019. KKV:n Kirsi Leivo OP:n bonuspäätöksestä: "Ei ole vaikutusta muuhun osuustoimintaan".

<https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/uutiset/d7476ca6-95a7-5e00-b8c0-80c696590431>. Viitattu 11.9.2022.

Niskakangas, H & Knuutinen, R. 2015. Henkilöverotus. Päivitetty 2022. Helsinki: Alma Talent.

Nyrhinen R.; Hyttinen, P & Lamppu K. 2019. Arvonlisäverotus käytännössä. 12 painos. Helsinki: Alma Talent

Oinonen, M. EU:n ja Suomen kilpailunvalvonta. 2016. Talentum Pro

OP. Muutoksia OP-bonusten kerrytykseen. 2020.

<https://www.op.fi/henkiloasiakkaat/omistaja-asiakas-ja-edut/op-bonukset/muutoksia-op-bonusten-kerrytykseen>. Viitattu 28.9.2022.

OP. OP-bonukset. N. d. <https://www.op.fi/henkiloasiakkaat/omistaja-asiakas-ja-edut/op-bonukset>. Viitattu 11.9.2022.

OP. Osuuspankin säännöt. 2016.

<https://www.op.fi/documents/265085/14030562/Osuuspankin+s%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6t.pdf/61c49fbb-995f-479a-ab27-379095c39ede>. Viitattu 27.9.2022

OP. Osuuspankkien omistaja-asiakkaita palkitaan ylimääräisillä bonuksilla vuonna 2023 – bonuksiin 30 prosentin korotus. 2022. https://www.op.fi/op-ryhma/medialle/tiedotteet?id=4383336_PRC. Viitattu 18.11.2022.

Ossa J. 2020. Tuloverolaki käytännössä. 2. painos. Alma Talent

Pöyhönen, S. 2013. Osuuskunta ja osuuskuntalaki. 3. painos. Helsinki: Talentum.

S-pankki. Säästäjällä säästät rahastoon helposti osana arjen rahankäyttöä. N. d. <https://www.s-pankki.fi/fi/saastaminen-ja-sijoittaminen/saastaja/>. Viitattu 5.11.2022

Verohallinto. Syventävä vero-ohje, Bonusten verotus, VH/1792/00.01.00/2019. Saatavilla <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48186/bonusten-verotus/>

Villa, S; Airaksinen, M; Alén-Savikko, A; Bärlund, J; Jauhiainen, J; Kaisanlahti, T; Kanervo, J; Knuts, M; Kuoppamäki, P; Kymäläinen, S; Mähönen, J; Pihlajarinne, T; Raitio, J & Viitanen K. Yritysoikeus. 2020. Helsinki: Alma Talent.

Yle Areena. Kuningaskuluttaja: Miksi OP-bonuksia ei makseta rahana? 2019.
<https://areena.yle.fi/1-2200118>. Viitattu 11.9.2022

Kilpailu- ja kuluttajavirasto, päätös Dnro 1015/KKV14.00.00/2015, 11.2.2019.

Päätös
Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
11.2.2019

1 (28)

1 Asia

OP Osuuskunnan bonusjärjestelmä

2 Osapuolet

Asianosainen:

OP Osuuskunta

Toimenpidepyynnön tekijä:

If Vahinkovakuutus Oyj, Suomen sivuliike

3 Ratkaisu

Kilpailu- ja kuluttajavirasto poistaa asian käsittelystä.

4 Asian vireilletulo ja selvittäminen

1. If Vahinkovakuutusyhtiö Oy (nykyisin If Vahinkovakuutus Oyj, Suomen sivuliike) ("toimenpidepyynnön tekijä" tai "If") on tehnyt Kilpailu- ja kuluttajavirastolle ("KKV" tai "virasto") 10.8.2015 toimenpidepyynnön, jonka mukaan OP Osuuskunta ("OP"¹) on syyllistynyt kilpailulain 7 §:ssä ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 102 artiklassa tarkoitettuun määräävän markkina-aseman väärinkäyttöön sitomalla toisiinsa yksittäisten OP Ryhmään kuuluvien osuuspankkien tarjoamat vähittäispankkipalvelut ja Pohjola Pankki Oyj:n² kuluttajille tarjoamat vahinkovakuutuspalvelut hallinnoimansa OP-bonusohjelman kautta. Toimenpidepyynnön mukaan menettely alkoi vuoden 2011 marraskuussa ja jatkui toimenpidepyynnön tekohetkellä edelleen. KKV tapasi Ifin edustajia useita kertoja syksyn 2015 aikana, ja If toimitti KKV:lle lisäselvityksiä.
2. Esiselvitysten jälkeen KKV ilmoitti OP:lle kilpailulain 38 §:n 1 momentin mukaisesti aloittamastaan tutkinnasta 20.11.2015 ja pyysi siltä selvitystä 14.12.2015.
3. KKV tapasi molempia osapuolia lukuisia kertoja ja vastaanotti näiltä mitattavia selvityksiä. Osapuolten lisäksi KKV hankki kirjallisia ja suullisia li-

¹ Selvyyden vuoksi tässä päätöksessä käytetään lyhennystä "OP" viittaamaan sekä OP Osuuskuntaan, OP Vakuutus Oy:öön että OP Ryhmään kuuluviin asuntolainoja myöntäviin pankkeihin.

² Toimenpidepyynnön tekohetkellä OP Ryhmän vahinkovakuutusten tarjoajana toimi Pohjola Pankki Oyj:n tytäryhtiö Pohjola Vakuutus Oy. Tämän päätöksen tekohetkellä vahinkovakuutusten myöntäjänä toimii OP Yritys-pankki Oyj:n tytäryhtiö OP Vakuutus Oy.

Päätös 2 (28)
 Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
 11.2.2019

säselvityksiä myös muilta markkinatoimijoilta sekä vähittäispankki- että vahinkovakuutusmarkkinoilla.

4. KKV esitteli OP:lle ja Ifille alustavan kantansa asian käsittelystä poistamisesta kesäkuussa 2018. Tämän jälkeen If toimitti KKV:lle useita lausuntoja ja esitti näkemyksensä KKV:n alustavasta kannasta myös suullisesti.
5. KKV toimitti päätösluonnoksen tiedoksi OP:lle 18.12.2018 ja Ifille 16.1.2019 ja varasi niille mahdollisuuden lausua luonnoksesta.

5 Asiaselostus

5.1 Osapuolet

6. OP Ryhmän muodostavat yhteensä 156 paikallista osuuspankkia ja niiden omistama keskusyhteisö OP Osuuskunta tytär- ja lähiyhteisöineen. OP Ryhmä on Suomen suurin finanssiryhmä, joka tarjoaa asiakkailleen muun muassa pankki-, vakuutus- ja varallisuudenhoitopalveluita. OP Ryhmällä on noin 1,8 miljoonaa omistaja-asiakasta.
7. OP Osuuskunnan tytäryrityksiin kuuluu OP Yrityspankki Oyj (aiemmin Pohjola Pankki Oyj), joka yhdessä tytäryhtiöidensä kanssa muodostaa OP Yrityspankki -konsernin. OP Osuuskunnan muut tytäryritykset ovat OP Varainhoito Oy, OP-Henkivakuutus Oy, Helsingin Seudun Osuuspankki, OP-Asuntoluottopankki Oyj, OP-Palvelut Oy, OP-Prosessipalvelut Oy, OP-Korttiyhtiö Oyj ja OP-Rahastoyhtiö Oy. OP Yrityspankki Oyj:n tytäryhtiöihin kuuluu vahinkovakuutus tarjoava OP Vakuutus Oy. Muita merkittäviä tytäryhtiöitä ovat A-Vakuutus Oy, Vakuutusosakeyhtiö Eurooppalainen ja Pohjola Terveys Oy.
8. If Vahinkovakuutus Oyj, Suomen sivuliike, tarjoaa vahinkovakuutuksia yksityishenkilöille ja yrityksille. Pohjoismaiseen If-konserniin kuulunut Suomen liiketoiminnasta vastannut yhtiö If Vahinkovakuutusyhtiö Oy on sulautettu ruotsalaiseen emoyhtiöön If Skadeförsäkring AB:hen 2.10.2017. If-konserni on osa Sampo-konsernia, jonka emoyhtiö Sampo Oyj omistaa kokonaan If Skadeförsäkring Holding AB:n.

5.2 Tutkinnan kohteena oleva menettely

5.2.1 OP Osuuskunnan bonusjärjestelmä

9. OP Ryhmään kuuluvat osuuspankit ovat itsenäisiä, paikallista vähittäispankkitoimintaa harjoittavia osuuskuntamuotoisia talletuspankkeja. OP Osuuskunta on OP Ryhmän keskusyhteisö, jonka omistavat sen jäsenpankit. OP Osuuskunta vastaa OP-bonusohjelman hallinnoinnista, ja

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
 ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös 3 (28)
Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
11.2.2019

sen johtokunta päättää OP-bonuksia kerryttävät palvelut, OP-bonusten euromääräisen käyttöarvon ja käyttökohteet.³

10. OP otti bonusohjelman käyttöön vuonna 1999. Nykymuotoinen bonusohjelma on syntynyt pitkälti verotuslinjausten ohjaamana marraskuussa 2011. Tuolloin OP muutti bonussääntöjä vastaamaan Verohallinnon muuttunutta tulkintaa bonusten verokohtelusta siten, että se pystyi säilyttämään bonusten verovapauden⁴. Tätä ennen asiakkaiden oli mahdollista nostaa käyttämättömät bonukset rahana sen sijaan, että niitä olisi käytetty hyvittämään OP:n tarjoamien palveluiden palvelumaksuja. Tällöin rahana maksetuista bonuksista toimitettiin pääomatulojen mukainen ennakonpidätys. Muuttuneen verotuslinjauksen johdosta asiakkaan valintamahdollisuus bonusten käyttökohteista ja mahdollisuus nostaa bonukset rahana poistettiin. Lisäksi muuttuneessa linjauksessa todettiin nimenomaisesti, että vakuutusmaksut voidaan rinnastaa palvelumaksuihin.⁵
11. OP myöntää omistaja-asiakkaisiin liittyneille henkilöasiakkaille bonuksia pankki-, varallisuudenhoito- ja vakuutusasioinnista. Bonuksia kertyy esimerkiksi asuntolainoista, sijoitusrahastosijoituksista, talletuksista ja yksityistalouden vakuutuksista. Jos OP-bonuksia kerryttävässä sopimussuhteessa, kuten asuntolainassa, on useampia bonuksiin oikeutettuja henkilöitä, bonukset jaetaan pääluvun suhteessa.
12. OP-bonusten määrä lasketaan kertomalla henkilön vuosittaisen asionnin euromäärä kertoimella 0,0025. Näin ollen esimerkiksi 100 000 euron asuntolainasta kertyy bonusta yhteensä 250 euroa. Käyttämättömät OP-bonukset vanhenevat viiden vuoden kuluttua niiden kertymisestä. Omistaja-asiakkuuden päättyessä kertyneet OP-bonukset ovat voimassa irtisanomisvuoden ja sitä seuraavat kaksi vuotta.
13. OP-bonuksia käytetään automaattisesti kaikkiin OP:n määrittelemiin henkilökohtaiseen asiointiin liittyviin käyttökohteisiin, kuten pankin palvelumaksuihin ja vakuutusmaksuihin. Omistaja-asiakas ei voi itse valita, mihin kohteisiin ja missä järjestyksessä OP-bonuksia käytetään, vaan sen päättää OP Osuuskunnan johtokunta. Käytännössä pankin palvelumaksut ovat euromäärältään suhteellisen alhaisia, joten huomattava osa bonuksista kohdistuu vakuutusmaksuihin. Vakuutusmaksut veloitetaan omistaja-asiakkaan bonustililtä joko osittain tai kokonaan riippuen siitä, paljonko henkilöllä on OP-bonuksia käytettävissä kuitenkin niin, että bonustilille jätetään pankkipalveluiden veloitusta varten vähintään 10

³ Bonussäännöt 1.4.2016, osoitteessa <https://www.op.fi/documents/20556/63422/Bonuss%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6t/d821f671-916d-4faa-b06b-b826a9f23843>, ja OP:n vastaus selvityspyyntöön 29.1.2016.

⁴ Verohallinnon ohje bonusten verotuksesta, A11/200/2013, annettu 29.1.2013 (päivitetty, aiempi ohje 470/39/2011, annettu 23.3.2012).

⁵ OP:n vastine toimenpidepyyntöön 29.1.2016, s. 9-11.

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös 4 (28)
Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
11.2.2019

euroa. OP-bonuksia käytetään niiden kertymisjärjestyksessä vanhimmasta alkaen.

6 Ratkaisun perustelut

6.1 Merkitykselliset markkinat

14. Kilpailusääntöjä sovellettaessa merkityksellisten markkinoiden määrittely on väline, jolla pyritään selvittämään tärkeimmät yritysten kilpailukäytävyyttä markkinoilla rajoittavat tekijät. Merkitykselliset markkinat muodostuvat tuotemarkkinoista ja maantieteellisistä markkinoista. Merkityksellisille tuotemarkkinoille kuuluvat kaikki sellaiset tuotteet, joita kuluttaja pitää keskenään vaihdettavissa tai korvattavissa olevina niiden ominaisuuksien, hintojen ja käyttötarkoituksen vuoksi. Merkitykselliset maantieteelliset markkinat taas muodostuvat alueesta, jolla asianomaiset yritykset ovat sitoutuneet tarjoamaan kyseisiä tavaroita ja palveluja, jolla kilpailuedellytykset ovat riittävän yhtenäiset ja joka voidaan erottaa vierekkäisistä maantieteellisistä alueista erityisesti kilpailuedellytysten huomattavan erilaisuuden perusteella.⁶

15. Asiassa on kyse sen arvioinnista, rajoittaako OP:n soveltama bonusjärjestelmä kilpailulain ja/tai SEUT:n vastaisesti kilpailua vahinkovakuutusmarkkinoilla. Määräävän markkina-aseman arvioinnin osalta kyse on lähtökohtaisesti vähittäispankkitoiminnasta, jossa OP:lla on toimenpitepyynnön mukaan määräävä asema. Seuraavassa on siten käsitelty tarkemmin vähittäispankkitoiminnan markkinoita. Väitetyt kilpailua rajoittavat vaikutukset ilmenevät vahinkovakuutuksen markkinoilla, joten jäljempänä on käsitelty lyhyesti myös vahinkovakuutusmarkkinoita.

Vähittäispankkitoiminta ja asuntoluotot

16. Komissio on yrityskauppapäätöksissään jakanut pankkitoiminnan kolmeen laajaan alasegmenttiin, joita ovat i) vähittäispankkitoiminta (kaikki yksityishenkilöille ja pienille yrityksille tarjotut pankkipalvelut), ii) yritys-pankkitoiminta ja iii) rahoitusmarkkinapalvelut.⁷ Myös KKV on OP Osuuskunnan ja OP Ryhmään kuuluvien osuuspankkien välistä yritys-kauppaa koskevassa päätöksessään viitannut tähän jaotteluun, mutta jättänyt lopullisen markkinamäärittelyn avoimeksi.⁸ Komissio on kuitenkin katsonut, että vähittäispankkitoiminnot voidaan jakaa myös pienempiin tuoteryhmiin, joista yksi on asuntoluotot. Tapauksessa *Fortis/ABN AMRO* komissio on todennut nimenomaisesti, että asuntolainoihin liittyy

⁶ Komission tiedonanto merkityksellisten markkinoiden määritelmästä yhteisön kilpailuoikeuden kannalta (97/C372/03).

⁷ Komission päätökset COMP/M.5384 *BNP Paribas/Fortis*, kohta 9, ja COMP/M.850 *Fortis/MeesPierson*, kohta 8, COMP/M.4692, *Barclays/ABN Amro*, kohta 9 ja IV/M.1029, *Merita/Nordbanken*, kohta 7.

⁸ KKV:n päätös dnro 77/KKV14.00.10/2015 *OP Osuuskunta / OP Ryhmään kuuluvat osuuspankit*.

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös 5 (28)
 Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
 11.2.2019

sellaisia erityispiirteitä, jotka merkittävällä tavalla rajoittavat tarjontapuolen korvattavuutta.⁹

17. KKV:n näkemyksen mukaan asuntoluottojen voidaan myös kysynnän näkökulmasta katsoa eroavan merkittävästi sekä muista vähittäispankkipalveluista että erityisesti muista luottoryhmistä. Asuntolainan ottaminen on tyypillisesti yksittäisen kuluttajan suurin pankkipalveluihin kohdistuva ostopäätös. Se on usein määrältään suurempi ja kestoaltaan pidempi kuin muut pankin tarjoamat luotot. Asuntoluoton tarkoituksena on mahdollistaa asunnon ostaminen luoton tarjoaman velkarahoituksen ja vakuuteen perustuvan velkasuhteen avulla.
18. Asuntolainat voidaan erottaa muista luottomuodoista myös niihin liittyvän poikkeavan verokohtelun vuoksi. Erityisen merkittävä ero on oikeus asuntolainan korkovähennykseen. Asuntovelan korko voidaan osittain vähentää verotuksessa, jos laina kohdistuu perheen vakituiseen asunnon hankkimiseen tai peruskorjaukseen. Vähennyksen määrä on laskenut viime vuosien aikana, ja vuonna 2018 koroista voi vähentää verotuksessa 35 prosenttia. Sijoitusasunnon hankkimista varten otetun lainan korot ovat kokonaan vähennyskelpoisia verotuksessa.¹⁰
19. Asuntoluottojen ja muiden luottojen välisten hintaerojen voidaan myös katsoa viittaavan siihen, että asuntoluottoja voitaisiin tarkastella omina relevantteina markkinoinaan. Suomen Pankki tilastoi rahalaitosten myöntämien luottojen korkoja niiden maturiteetin ja lainan käyttötarkoituksen mukaan. Tilastointi tehdään sekä luottokannan että uusien sopimusten osalta. Esimerkiksi lokakuussa 2018 asuntolainojen keskkorko oli 0,89 prosenttia, kun se kulutusluottojen osalta oli 4,59 prosenttia ja muiden lainojen osalta 1,59 prosenttia.¹¹
20. Maantieteellisen laajuuden osalta komissio on tapauskäytännössään katsonut pankkitoiminnan markkinoiden olevan kansalliset tai joissain tapauksissa kansallista laajemmat. Vähittäispankkitoimintaa arvioidessaan komissio on toisinaan tarkastellut myös paikallisia olosuhteita, mutta jättänyt avoimeksi kysymyksen siitä, voisiko tiettyjen vähittäispankkitoimintaan kuuluvien tuotteiden osalta markkinan laajuus olla kansallista pienempi.¹²
21. Edellä esitetyillä perusteilla KKV katsoo, että OP:n mahdollista määräävää markkina-asemaa on lähtökohtaisesti perusteltua tarkastella valta-

⁹ Komission päätös COMP/M.4844 *Fortis/ABN AMRO*, kohta 37.

¹⁰ <https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/verokortti-ja-veroilmoitus/tulot-ja-vahennykset/ilmoita-itse-nama-vahennykse/asuntolainan-korkovahennys/>.

¹¹ <https://www.suomenpankki.fi/fi/Tilastot/rahalaitosten-tase-lainat-ja-talletukset-ja-korot/taulukot/rati-taulukot-fi/pt-uuudet-ja-nostetut-lainat-fi/>

¹² Esimerkiksi komission päätökset COMP/M.6168, *RBI/Eurobank/JV*, kohta 17, COMP/M.3894, *Unicredit/HVB*, kohta 41, ja COMP/M.4356, *Deutsche Bank/Berliner Bank*, kohta 12.

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
 ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös 6 (28)
Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
11.2.2019

kunnallisilla asuntolainamarkkinoilla. Asian lopputulos huomioiden KKV ei kuitenkaan pidä tarpeellisena ottaa lopullisesti kantaa relevanttien markkinoiden määrittelyyn vähittäispankkitoiminnan osalta.

Vahinkovakuutustoiminta

22. Komissio on tapauskäytännössään tarkastellut vakuutustoimialaa jaetuna kolmeen segmenttiin, jotka ovat i) vahinkovakuutus, ii) henkivakuutus ja iii) jälleenvakuutus.¹³ Vahinkovakuutukset on Finanssiala ry:n tilastoinnissa jaettu seuraaviin ryhmiin: lakisääteinen tapaturmavakuutus, muu tapaturmavakuutus, maa-ajoneuvovakuutus, alus- ja kalustovakuutus, kuljetusvakuutus, palo- ja muut omaisuusvahingot, moottoriajoneuvon vastuuvakuutus, vastuuvakuutus, luotto- ja takausvakuutus ja muu ensivakuutus.¹⁴ Vakuutuksia myyvän vakuutusyhtiön kannalta eri vakuutuslajit ovat pitkälti toisiaan korvaavia, vaikka asiakkaan näkökulmasta niitä voitaisiin arvioida omina segmentteinään.¹⁵
23. Vahinkovakuutuksen maantieteellisten markkinoiden on katsottu olevan pääsääntöisesti kansalliset, eikä KKV ole omista yrityskauppapäätöksissään arvioinut markkinoiden maantieteellistä laajuutta toisin.¹⁶
24. Asian lopputulos huomioiden KKV ei pidä tarpeellisena ottaa täsmällisesti kantaa relevantteihin markkinoihin myöskään vahinkovakuutustoiminnan osalta.

6.2 Määräävä markkina-asema

25. Kilpailulain 4 §:n 2 kohdan mukaan määrävällä markkina-asemalla tarkoitetaan yhdellä tai useammalla elinkeinonharjoittajalla tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymällä olevaa koko maan tai tietyn alueen kattavaa yksinoikeutta tai muuta sellaista määrävää asemaa tietyillä hyödykemarkkinoilla, joka merkittävästi ohjaa hyödykkeen hintatasoa tai toimitusehtoja taikka vastaavalla muulla tavalla vaikuttaa kilpailuolosuhteisiin tietyllä tuotanto- tai jakeluportaalla.

¹³ Esimerkiksi komission päätökset IV/M.759, *Sun Alliance/Royal Insurance*, kohta 8, COMP/M.3395, *Sampo/If Skadeförsäkring*, kohta 8.

¹⁴ Esimerkiksi Finanssialan Keskusliiton (nykyään Finanssiala ry.) julkaisema vahinkovakuutuksen kuukausittainen vakuutusmaksu- ja korvaustilasto 26.1.2017 <http://www.finanssiala.fi/tilasto/FK-tilasto-vahinkokuu-12-2016.pdf>.

¹⁵ KKV on ratkaisussaan dnro 71/14.00.10/2010 *Lähivakuutus Keskinäinen Yhtiö / Keskinäinen Vakuutusyhtiö Tapiola* nostanut esiin mahdollisuuden tarkastella maatilavakuuttamisen markkinoita omana segmenttinään mutta katsonut, ettei tämä ollut perusteltua erityisesti siitä syystä, että kyse oli lähinnä maatilayrittäjille tarjotun vakuutuskokonaisuuden markkinointinimikkeestä ja että keskittymän kilpailijoilla oli halutessaan mahdollisuus kasvattaa osuuttaan maatalojen vakuuttamisessa.

¹⁶ Ks. esimerkiksi komission päätös COMP/M.4284 *AXA/Winterhur*, kohta 18 ja KKV:n päätökset dnro 71/14.00.10/2010 *Lähivakuutus Keskinäinen Yhtiö / Keskinäinen Vakuutusyhtiö Tapiola* sekä dnro 797/14.00.10/2012 *If Vahinkovakuutusyhtiö Oy / Tryg Forsikring A/S:n Suomen sivuliikkeen liiketoiminta*.

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös

Dnro 1015/KKV14.00.00/2015

JULKINEN

11.2.2019

7 (28)

26. Määräävä markkina-asema ilmenee mahdollisuutena estää tehokas kilpailu markkinoilla ja toimia kilpailijoista, asiakaista ja tavarantoimittajista riippumattomalla tavalla.¹⁷ Määräävässä asemassa oleva elinkeinonharjoittaja voi käyttää markkinavoimaansa hyväksi ilman, että se välittömästi ja merkittävästi menettää markkinaosuuttaan kilpailijoille. Määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä koskevan tiedonantonsa mukaan komissio katsoo, että yritykseen, joka voi kannattavasti korottaa hintoja kilpailullista tasoa korkeammiksi huomattavan pitkäksi ajaksi, ei kohdistu riittävästi todellista kilpailupainetta ja sen vuoksi sen voidaan yleensä katsoa olevan määräävässä markkina-asemassa.¹⁸
27. Markkinaosuudet antavat viitteitä markkinarakenteesta ja markkinoilla toimivien yritysten suhteellisesta merkityksestä. Ne eivät kuitenkaan ole lopullinen osoitus yrityksen markkinavoimasta, vaan markkinaosuuksia tulee tulkita markkinaolosuhteiden ja erityisesti markkinadynamiikan perusteella ottaen huomioon, missä määrin tuotteet on erilaistettu. Komission mukaan määräävä asema ei ole todennäköinen, jos yrityksen markkinaosuus on alle 40 prosenttia. Tämän rajan alla voi kuitenkin olla tapauksia, joissa kilpailijat eivät pysty tehokkaasti rajoittamaan yrityksen käyttäytymistä esimerkiksi silloin, kun ne kärsivät merkittävästä kapasiteettirajoituksesta.¹⁹
28. Tutinnan kohteena olevassa asiassa on arvioitava OP:n markkina-asemaa asuntoluottojen markkinoilla. Alla on esitetty asuntolainakanan markkinaosuudet yhtiöittäin Suomessa kesäkuussa 2018.

¹⁷ Asia 27/76, *United Brands v. komissio*, kohta 65 ja asia 85/76, *Hoffman – La Roche & Co. v. komissio*, kohta 38.

¹⁸ Komission tiedonanto – Ohjeita komission ensisijaisista täytäntöönpanotavoitteista sovellettaessa EY:n perustamissopimuksen 82 artiklaa [nyk. SEUT 102 artikla] yritysten määräävän aseman väärinkäyttöön perustuvaan markkinoiden sulkemiseen ("102 tiedonanto"). EUVL 2009/C 45/02, 24.2.2009, kohta 11.

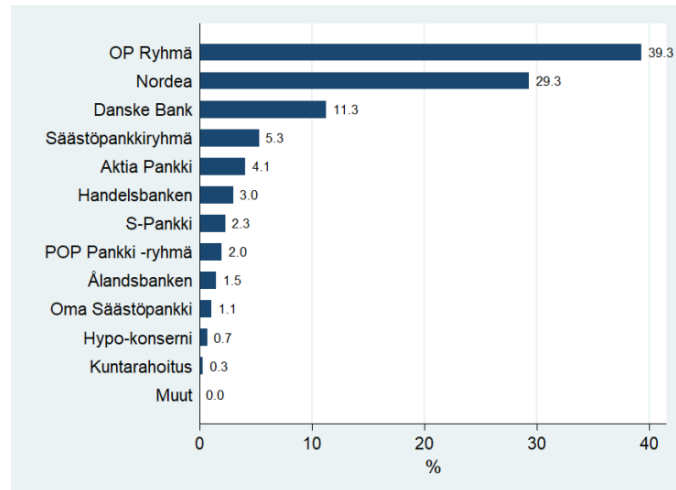
¹⁹ 102 tiedonanto, kohdat 13 ja 14.

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös
Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
11.2.2019

8 (28)

Kuva 1: Suomalaisten kotitalouksien asuntolainakannan markkinaosuudet kesäkuussa 2018. Lähde: Suomen Pankki

29. Edellä kuvatusti OP:n markkinaosuus asuntoluottokannasta ei ylitä 40 prosenttia. Lisäksi sen suurimman kilpailijan Nordean markkinaosuus on merkittävä, hieman alle 30 prosenttia. Toisaalta OP:n markkinavoimaa osoittaa se, että sen markkinaosuus on kasvanut tasaisesti viimeisen noin 10 vuoden aikana, kohoten alle 35 prosentista nykyiselle tasolle.²⁰ Lisäksi OP:n markkinaosuus kotitalouksille myönnetyistä uusista asuntolainoista oli vuoden 2018 syyskuun lopussa noin 41,4 prosenttia.
30. Asian lopputulos huomioiden KKV ei pidä tarpeellisena ottaa lopullisesti kantaa OP:n markkina-asemaan. OP:n menettelyä on asiassa jäljempänä kuitenkin arvioitu määrävän markkina-aseman väärinkäytön näkökulmasta.

6.3 Määrävän markkina-aseman väärinkäyttö

6.3.1 Arvioinnin perusteet

31. Kilpailulain 7 §:n mukaan yhden tai useamman elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän määrävän markkina-aseman väärinkäyttö on kiellettyä. Kilpailulain 7 § perustuu SEUT 102 artiklaan

²⁰ Vuonna 2010 OP:n markkinaosuus kotitalouksille myönnetyistä asuntolainoista oli 35,8 prosenttia, Nordean 31 prosenttia ja Sampo Pankki -konsernin (sisältäen Danske Bankin Suomen sivuliikkeen) 13,6 prosenttia.
http://www.finanssiala.fi/tilastot/Pankkien_markkinaosuudet_2010.pdf

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös 9 (28)
 Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
 11.2.2019

ja sitä on tulkittava yhdenmukaisesti kyseisen artiklan ja sitä koskevan unionin tuomioistuinten soveltamiskäytännön kanssa.

32. SEUT 102 artiklan mukaan sisämarkkinoille soveltumaton ja kiellettyä on yhden tai useamman yrityksen määrävän aseman väärinkäyttö sisämarkkinoilla tai niiden merkittävällä osalla, jos se on omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.
33. Kilpailulain 7 §:n 2 momentin ja SEUT 102 artiklan 2 kohdan mukaan väärinkäyttöä voi olla erityisesti:
- 1) kohtuuttomien osto- tai myyntihintojen taikka muiden kohtuuttomien kauppaehtojen suora tai välillinen määrääminen;
  - 2) tuotannon, markkinoiden tai teknisen kehityksen rajoittaminen kuluttajien vahingoksi;
  - 3) erilaisten ehtojen soveltaminen eri kauppakumppanien samankaltaisiin suorituksiin kauppakumppaneita epäedulliseen kilpailuasetelmaan asettavalla tavalla; tai
  - 4) sen asettaminen sopimuksen syntymisen edellytykseksi, että sopimuspuoli hyväksyy lisäsuoritukset, joilla niiden luonteen vuoksi tai kauppatavan mukaan ei ole yhteyttä sopimuksen kohteeseen.
34. Kilpailulain 7 §:n ja SEUT 102 artiklan väärinkäyttömuotojen esimerkkiluettelo ei ole tyhjentävä. Keskeistä väärinkäytön arvioinnissa on, millaisia vaikutuksia toimivalle kilpailulle määrävässä markkina-asemassa olevan yrityksen menettelyllä on ollut. Määrävässä markkina-asemassa olevalla yrityksellä on erityinen velvollisuus varmistua siitä, ettei sen toiminta vaaranna aitoa ja vääristymätöntä kilpailua markkinoilla.²¹
35. Määrävän markkina-aseman väärinkäytön kiellon tavoitteena ei ole estää yrityksiä hankkimasta omilla ansioillaan määrävää asemaa markkinoilla, eikä myöskään turvata määrävässä asemassa olevaa yritystä vähemmän tehokkaiden kilpailijoiden pysymistä markkinoilla. Määrävässä asemassa olevalla yrityksellä on kuitenkin asemansa johdosta erityinen velvollisuus olla toiminnallaan rajoittamatta toimivaa ja vääristymätöntä kilpailua.²² Olennaista arvioinnissa on siis se, voiko menettely poissulkea markkinoilta yhtä tehokkaita kilpailijoita.
36. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan määrävässä markkina-asemassa oleva yritys syyllistyy 102 artiklassa tarkoitettuun määrävän markkina-aseman väärinkäyttöön, kun se sitoo ostajia niin, että nämä

²¹ Asia C-322/81, *Michelin v. komissio*, kohta 57.

²² Asia C-413/14 P, *Intel*, kohdat 133 ja 135, asia C-322/81 ja asia C-209/10, *Post Danmark*, kohta 23.

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
 ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös 10 (28)
 Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
 11.2.2019

sitoutuvat hankkimaan yksinomaan siltä koko tarvitsemansa määrän tai huomattavan osan siitä. Sillä, asetetaanko velvoite sellaisenaan vai antaa määrävässä asemassa oleva yritys sen vastineeksi alennuksia, ei ole merkitystä. Kyse on väärinkäytöstä myös silloin, kun tällainen sidonta ei perustu muodolliseen veloitteeseen vaan määrävässä asemassa olevan yrityksen soveltamaan uskollisuusalennusjärjestelmään. Tällä tarkoitetaan hyvityksiä, joiden myöntäminen edellyttää sitä, että asiakas, riippumatta ostojensa rahallisesta arvosta, hankkii kaikki tarvitsemansa tuotteet tai huomattavan osan niistä kyseiseltä määrävässä asemassa olevalta yritykseltä.²³

37. Unionin tuomioistuin on tuoreessa *Intel*-ratkaisussaan täsmentänyt yllä kuvattua alennusten arviointiin sovellettavaa lähestymistapaa. Kun määrävässä asemassa oleva yritys näyttöön perustuen väittää, ettei sen toiminta saattanut rajoittaa kilpailua ja että menettelystä ei erityisesti seurannut kilpailijoiden poissulkeutumiseen johtaneita vaikutuksia, on mahdollista poissulkeutumista arvioitaessa otettava huomioon myös laajemmin asiassa merkityksellisiä olosuhteita, eikä menettelyn siis voida itsessään katsoa osoittavan kiellettyä määrävän aseman väärinkäyttöä. Arvioinnissa on erityisesti otettava huomioon yrityksen määrävän markkina-aseman vahvuus merkityksellisillä markkinoilla, menettelyn markkinakattavuus, alennusten myöntämisedellytykset ja -tavat, alennusten kesto ja määrä sekä se, onko olemassa vähintään yhtä tehokkaiden kilpailijoiden poissulkemiseen tähtäävää strategiaa.²⁴

38. Komission 102 artiklan soveltamista koskevan tiedonannon ("102 tiedonanto") mukaan arvioidessaan hinnoitteluun perustuvaa väitettyä markkinoiden sulkemista ja erityisesti sitä, onko yhtä tehokkaiden kilpailijoiden poissulkeutuminen todennäköistä, komissio tarkastelee kustannuksiin ja myyntihintoihin perustuen sitä, harjoittaako yritys kustannukset alittavaa hinnoittelua. Komissio pitää tällaista pitkän aikavälin keskimääräiset lisäkustannukset alittavaa hinnoittelua merkinä siitä, että yritys ei saa takaisin kaikkia kyseisen hyödykkeen tuottamiseen liittyviä kiinteitä kustannuksia ja että yhtä tehokkaasti toimiva kilpailija saatettaisiin sulkea markkinoilta.²⁵

6.3.2 OP:n menettelyn arviointi

6.3.2.1 Lähtökohdat

39. OP:n menettelyä voidaan arvioida sitomisen ja niputtamisen näkökulmasta. *Sitomisella* tarkoitetaan menettelyä, joissa tietyn tuotteen (ns. si-

²³ Asia 85/76, *Hoffman-La Roche*, kohta 89 ja asia C-413/14 P, *Intel*, kohta 137.

²⁴ Asia C-413/14 P, *Intel*, kohdat 138 ja 139. Esitetyt tekijät vastaavat pitkälti 102 tiedonannossa käsitellyjä tekijöitä, jotka komission mukaan ovat yleensä merkityksellisiä arvioitaessa sitä, johtaako menettely kilpailunvastaiseen markkinoiden sulkemiseen.

²⁵ 102 tiedonanto, kohdat 25-26.

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
 ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös 11 (28)
 Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
 11.2.2019

tova tuote) ostavien asiakkaiden edellytetään ostavan määrävissä asemassa olevalta yritykseltä myös toisen tuotteen (ns. sidottu tuote). *Niputtamisella* puolestaan tarkoitetaan hinnoitteluun liittyvää menettelytapaa, jossa tuotteita tarjotaan yhdessä eli nippuna. Varsinaisen niputtamisen (ns. *pure bundling*) tapauksessa tuotteita myydään vain yhtenä kokonaisuutena. Sen sijaan sekaniputtamisesta tai pakettialennuksesta (ns. *mixed bundling* tai *multi-product rebate*) puhutaan, kun tuotteet ovat tarjolla myös erikseen, mutta niiden hinta erikseen ostettuna on korkeampi kuin niputettuina myytyjen tuotteiden yhteishinta.²⁶

40. OP:n asuntolainoja ja vahinkovakuutuksia ei ole sidottu yhteen, vaan OP tarjoaa sekä asuntolainoja että vahinkovakuutuksia erikseen. Menettelyä voidaan siten arvioida sekaniputtamisena tai pakettialennuksena (nippualennus), jossa asuntolainat ovat sitova hyödyke ja vahinkovakuutukset sidottu hyödyke. Komission mukaan pakettialennus voi olla kilpailunvastainen sidottu tai sitovan tuotteen markkinoilla, jos alennus on niin suuri, että yhtä tehokkaat kilpailijat, jotka tarjoavat vain joitakin nippuun kuuluvia tuotteita, eivät pysty kilpailemaan alennettua nippua vastaan.²⁷
41. Asiassa on siten arvioitava, muodostaako OP:n bonusjärjestelmän asuntolainoista kertyvä bonussumma niin suuren vahinkovakuutusten hintaan kohdistuvan alennuksen, että se johtaisi yhtä tehokkaiden kilpailijoiden poissulkeutumiseen vahinkovakuutusmarkkinoilta.
42. Toimenpidepyynnön mukaan OP:n tarjoamien vahinkovakuutusten tosiasiallinen hinta alittaa niiden tuottamisesta aiheutuvat keskimääräiset vältettävissä olevat kustannukset. Näin ollen yhtä tehokas kilpailija ei voisi kannattavasti kilpailla OP:n kanssa vahinkovakuutuspalveluiden markkinoilla, vaan se joutuisi pitkällä aikavälillä poistumaan markkinoilta. Toimenpidepyynnön mukaan OP:n menettely johtaa vahinkovakuutusmarkkinoiden merkittävään sulkeutumiseen ja siihen, että alalla toimivat yritykset voivat tosiasiallisesti kilpailla vain erittäin pienestä osasta asiakkaita.²⁸
43. OP:n mukaan sen bonusohjelmalla ei ole kilpailua rajoittavia eikä erityisesti yhtä tehokkaiden kilpailijoiden poissulkeutumiseen johtavia vaikutuksia. Näkemyksensä tueksi OP on esittänyt laajaa taloustieteellistä todistusaineistoa, tarkemmin niin sanotun yhtä tehokkaan kilpailijan testin (AEC-testi, *as efficient competitor*). AEC-testillä tarkoitetaan määrävissä asemassa olevan yrityksen omiin tuottoihin ja kustannuksiin perustuvaa laskelmaa siitä, ovatko sen tuotot kustannuksia suuremmat. AEC-testin tarkoituksena on arvioida, pystyykö määrävissä asemassa

²⁶ 102 tiedonanto, kohta 48.

²⁷ 102 tiedonanto, kohta 59.

²⁸ Toimenpidepyyntö 10.8.2015, kohdat 3 ja 11.

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
 ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös 12 (28)
Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
11.2.2019

olevan yrityksen kanssa yhtä tehokas kilpailija toimimaan markkinoilla kannattavasti.

44. OP:n kassavirtamenetelmään²⁹ perustuvassa AEC-testissä on verrattu OP:n tuottoja ja kustannuksia asiakastasolla yli asiakassuhteiden odotetun keston. Asiakkaiden vakuutusmaksuihin käyttämät bonukset on sisällytetty testissä täysimääräisesti OP:n kustannuksiksi. Testin perusteella OP:n vahinkovakuutusasiakkaat ovat odotusarvoisesti keskimäärin voitollisia, mikä OP:n mukaan osoittaa, että bonusohjelma ei estä yhtä tehokasta kilpailijaa kilpailemasta OP:n koko asiakaskunnasta.³⁰
45. OP:n mukaan potentiaalista poissuljentavaikutusta tulisi arvioida ensisijaisesti tarkastelemalla OP:n koko vahinkovakuutuskantaa. OP:n mukaan kaikilla Suomessa toimivilla vakuutusyhtiöillä on käytännössä identtinen tuotevalikoima, minkä vuoksi myös yhtä tehokkaan kilpailijan testissä tulisi olettaa, että yhtä tehokas kilpailija pystyy kilpailemaan OP:n koko asiakaskunnasta.³¹ Sekä OP:n yhtä tehokkaan kilpailijan testi että KKV:n suorittamat jäljempänä kuvatut testit viittaavat siihen, että OP:n vahinkovakuutusasiakkaiden joukko on ollut kokonaisuutena arvioiden kannattava koko tarkastelujakson. Toisin sanoen KKV:n alustavan arvion mukaan OP:n hinnoittelu läpäisisi yhtä tehokkaan kilpailijan testin, mikäli se suoritettaisiin OP:n esittämällä tavalla.
46. KKV katsoo kuitenkin, että koska vahinkovakuutusmarkkinoita luonnehtii jäljempänä kuvatuksi voimakas hintadiskriminaatio, potentiaalista poissuljentavaikutusta tulee tarkastella asiakasryhmittäin eikä koko asiakasportfolion tasolla. Vaikka hinnoittelu koko asiakasportfoliossa olisikin voitollista, tiettyjen asiakasryhmien osalta kustannukset voivat ylittää hinnat. Tällöin yhtä tehokkaan kilpailijan ei kannattaisi kilpailla niistä asiakasryhmistä, joiden voittamiseksi sen tulisi tarjota odotettavissa olevat kustannukset alittavaa hintaa. Siten vaikka yhtä tehokkaalla kilpailijalla oletettaisiin olevan yhtä laaja tuoteportfolio kuin OP:lla, OP:n soveltama bonusohjelmaan perustuva nippualennus voisi johtaa tiettyjen asiakasryhmien poissulkeutumiseen yhtä tehokkaalta kilpailijalta ja siten rajoittaa tämän mahdollisuuksia tehokkaaseen kilpailuun.
47. Mahdollisen poissuljentavaikutuksen arvioimiseksi KKV on suorittanut asiassa oman yhtä tehokkaan kilpailijan testinsä, joka keskittyy asuntolainallisten bonusasiakkaiden kannattavuuden arvioimiseen vahinkovakuutusmarkkinoilla. KKV:n laskennallinen malli eroaa toteutustavaltaan merkittävästi OP:n mallista, jonka avulla ei voida tarkastella erikseen asuntolainallisten bonusasiakkaiden kannattavuutta. Testin perusteella virasto on arvioinut, sulkeeko OP:n bonusjärjestelmä asuntolainallisia

²⁹ Ks. tarkemmin kohta 51.

³⁰ OP Ryhmän lisäselvitys KKV:lle 19.10.2016. Compass Lexecon, "A rigorous implementation of the as-efficient competitor price-cost test to OP Group's non-life insurance products", 17.10.2016.

³¹ OP:n lisäselvitys KKV:lle 3.4.2018.

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös
Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
11.2.2019

13 (28)

bonusasiakkaita yhtä tehokkaalta kilpailijalta vahinkovakuutusmarkkinoilla, ja kuinka suuri on tällaisten mahdollisesti poissulkeutuvien asiakkaiden osuus koko markkinasta. KKV:n analyysia kuvataan jäljempänä yksityiskohtaisesti.

6.3.2.2 KKV:n yhtä tehokkaan kilpailijan testi

Vahinkovakuutusmarkkinoiden erityispiirteiden huomioiminen

48. Arvioitaessa sitä, onko OP:n hinnoittelu ollut kustannukset alittavaa, on otettava huomioon useita sekä vahinkovakuutusmarkkinoiden että arvioidun menettelyn erityispiirteitä. Ensinnäkin asiakassuhteet vahinkovakuutusmarkkinoilla ovat tyypillisesti pitkäkestoisia. Kilpaillessaan tietystä asiakkaasta vakuutusyhtiöt eivät kiinnitä huomiota ainoastaan yhden vakuutuskauden tuottoihin ja kustannuksiin, vaan arvioivat asiakkaan kannattavuutta yli asiakassuhteen odotetun keston. Näin ollen myös yhtä tehokkaan kilpailijan testin on otettava huomioon se, että vakuutusyhtiöiden saattaa olla kannattavaa hinnoitella aluksi edullisesti ja jopa alle kustannusten sellaisille asiakkaille, joiden tulevien tuottojen odotettu arvo ylittää tulevat odotetut kustannukset.
49. Toiseksi sekä asiakaskohtaisiin tuottoihin että kustannuksiin liittyy suurta epävarmuutta. Kilpaillessaan asiakkaasta vahinkovakuutusyhtiöllä ei ole tarkkaa tietoa siitä, kuinka suureksi kyseiseen asiakkaaseen liittyvä liikevaihto tulee muodostumaan, eikä varsinkaan siitä, kuinka paljon kyseinen asiakas tulee aiheuttamaan kustannuksia maksettujen vakuutuskorvausten muodossa. Vakuutusyhtiöiden hinnoittelu perustuu asiakkaan havaittavissa oleviin ominaisuuksiin, joiden perusteella ne pystyvät ennustamaan asiakkaan tulevaa kannattavuutta. Tällaisten havaittavien ominaisuuksien perusteella asiakkaita voidaan jakaa ryhmiin. Myös KKV:n yhtä tehokkaan kilpailijan testissä asiakaskohtaista kannattavuutta koskevan arviointitavan on perustuttava tietoon, joka vakuutusyhtiöllä on käytettävissään näiden kilpaillessa asiakkaasta.
50. Kolmas vahinkovakuutusmarkkinoiden erityispiirre, joka on huomioitava yhtä tehokkaan kilpailijan testissä, on jo edellä epävarmuuden yhteydessä viitattu asiakasryhmäkohtainen hinnoittelu eli niin sanottu kolmannen asteen hintadiskriminaatio. Koska hinnoittelu on asiakasryhmäkohtaista, on mahdollista, että määräävässä asemassa olevan yrityksen hinnat alittavat kustannukset tiettyjen asiakasryhmien osalta, mutta ylittävät ne toisissa asiakasryhmissä. Vaikka hinnoittelu olisi kokonaisuutena arvioituna kustannukset ylittävää, menettely saattaa poissulkea yhtä tehokkaan kilpailijan niin merkittävästä osasta markkinaa, ettei se pysty kilpailemaan tehokkaasti määräävässä asemassa olevan yrityksen kanssa.

Asiakassuhteiden odotetun keston huomioiminen

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös

Dnro 1015/KKV14.00.00/2015

JULKINEN

11.2.2019

14 (28)

51. Yhtä tehokkaan kilpailijan testi voidaan suorittaa tarkastelemalla määrävssä asemassa olevan yrityksen historiallisia toteutuneita tuottoja ja kustannuksia tai niin sanotun kassavirtalaskelman eli *discounted cash flow* (DCF) -analyysin perusteella. Historiallisessa tarkastelussa yrityksen tuottoja ja kustannuksia verrataan toisiinsa yli tietyn menneisyyteen sijoittuvan ajanjakson, joko koko ajanjaksolla tai esimerkiksi vuositasolla (ns. period-by-period -testi). Kassavirtalaskelmaan perustuva analyysi puolestaan edellyttää yrityksen tulevien tuotto- ja kustannusvirtojen ennustamista sekä virtojen muuttamista nykyarvoisiksi diskonttaustekijän avulla.
52. Sekä vahinkovakuutusmarkkinoihin yleisesti että arvioituun menettelyyn liittyy aiemmin kuvatusti piirteitä, joiden vuoksi asiassa on KKV:n näemyksen mukaan perusteltua selvittää, pystyykö yhtä tehokas kilpailija kattamaan kustannuksensa yli asiakassuhteen odotetun kestoajan. Asiakassuhteet ovat lähtökohtaisesti pitkäkestoisia ja asiakkaaseen liittyvät tuotot ja kustannukset vaihtelevat eri aikoina. Esimerkiksi nuorena aikuisena asiakkaaksi tulevan henkilön vakuutussalkun koon voidaan olettaa ajan kuluessa keskimäärin kasvavan ainakin tiettyyn ikään asti. Myös vakuutusyhtiöt itse arvioivat viraston saamien tietojen mukaan asiakassuhteiden kannattavuutta yli ajan. Lisäksi on huomioitava, että arvioitavassa menettelyssä OP:n asuntolainan kerryttää bonuksia suhteessa lainapääomaan, joten asuntolainaan liittyvät bonukset puolestaan pienenevät lainapääoman alentuessa.
53. Kuten jäljempänä yksityiskohtaisemmin kuvaillaan, KKV on arvioinut OP:n hinnoittelua sekä asiakassuhteiden odotettuun kestoan perustuvan kassavirtalaskelman että historiallisen tarkastelun avulla.³² Vahinkovakuutusmarkkinoiden ja arvioitavan menettelyn erityispiirteiden vuoksi virasto pitää kassavirtalaskelmaan perustuvaa malliaan luotettavimpana mallina hinta-kustannustestien suorittamiseen. KKV toteaa kuitenkin, että ero viraston kassavirtamallin ja historialliseen lähestymistapaan perustuvien tulosten välillä on vähäinen.

Arvioinnissa käytetty asiakasryhmittely

54. KKV:n suorittamissa yhtä tehokkaan kilpailijan testeissä kannattavuutta on arvioitu asiakastasolla. Varsinaista poissuljentavaikutusta on kuitenkin tarkasteltu asiakasryhmien tasolla. KKV:n näemyksen mukaan ryhmäkohtainen tarkastelu on välttämätöntä, sillä vakuutusyhtiöiden hinnoittelu perustuu edellä kuvatusti asiakkaiden odotettuun kannattavuuteen. Yhtiöiden arvioidessa asiakkaan kannattavuutta *ex ante*, niillä

³² KKV:n alla kuvatussa kassavirtamenetelmään perustuvassa simulaatiomallissa asiakassuhteen maksimikeskiksi on oletettu 20 vuotta. Koska osa OP:n asiakassuhteista on tätä pitempiä, oletus johtaa todennäköisesti asiakassuhteiden keskimääräisen keston lievään aliarvioimiseen. Koska yli 20 vuoden päästä toteutuvien voittojen ja tappioiden nykyarvo on kuitenkin vähäinen suhteessa aiemmin toteutuviin voittoihin ja tappioihin, rajauksen merkitys tuloksiin on käytännössä vähäinen.

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös 15 (28)
 Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
 11.2.2019

ei ole varmuutta asiakkaaseen liittyvistä tulo- ja kustannusvirroista, vaan hinnoittelun on perustuttava asiakkaan havaittaviin ominaisuuksiin. Koska hinnoittelun kannalta tällaisia olennaisia havaittavissa olevia ominaisuuksia on rajallinen määrä, asiakkaat voidaan jakaa näiden ominaisuuksien perusteella ryhmiin. Asiakkaiden odotettu kannattavuus ja siten myös vakuutusyhtiön hinnoittelu vaihtelevat ryhmittäin.

55. KKV on laskenut yhtä tehokkaan kilpailijan testeissään kuhunkin OP:n asiakkaaseen liittyvän odotetun (kassavirtamalli) tai toteutuneen (historiallinen tarkastelu) voiton. Kukin asiakas on allokoitu havaittujen ominaisuuksiensa perusteella tiettyyn asiakasryhmään, jonka odotetun kannattavuuden virasto on laskenut yksilötason voittojen keskiarvona³³. Mikäli ryhmän keskimääräinen voitto on ollut negatiivinen, koko ryhmä on katsottu yhtä tehokkaan kilpailijan kannalta kannattamattomaksi ja sisällytetty OP:n menettelyn johdosta markkinoilta poissuljettujen asiakkaiden joukkoon.

Analyyysin rajaaminen asuntolainallisiin bonusasiakkaisiin

56. Kuten edellä on käsitelty, arvioitavana oleva menettely eli OP:n bonusohjelmaan liittyvä nippualennus kohdistuu asiakkaisiin, jotka käyttävät vähittäispankkipalveluista ansaitsemiaan bonuksia vahinkovakuutusten ostamiseen. OP:n mahdollista määräävää markkina-asemaa on edellä kuvatusti perusteltua tarkastella asuntolainamarkkinoilla. Näin ollen KKV:n yhtä tehokkaan kilpailijan testi keskittyy OP:n asuntolainallisiin bonusasiakkaisiin. Testeissä huomioitu nippualennus, eli käytännössä vakuutusmaksuihin käytetty bonussumma, sisältää kuitenkin kaikki vakuutusmaksuihin kohdistetut bonukset riippumatta siitä, mistä palveluista kyseiset bonukset ovat kertyneet. Edellä esitetyt arvioinnin lähtökohdat huomioiden KKV on pitänyt perusteltuna arvioida menettelyn aiheuttamaa mahdollista poissuljentavaikutusta tältä osin OP:n kannalta ankarimmalla mahdollisella tavalla.
57. Vain osa OP:n vahinkovakuutusasiakkaista kuuluu bonusohjelmaan. Esimerkiksi vuonna 2014 [...] ³⁴ % OP:n vahinkovakuutusasiakkaista oli myös bonusasiakkaita. Näistä bonusohjelmaan kuuluvista vakuutusasiakkaista noin [...] prosentilla oli OP:n asuntolaina ³⁵. Kaiken kaikkiaan mahdollisesti yhtä tehokkaalta kilpailijalta OP:n arvioidun menettelyn

³³ Asiakasryhmät on muodostettu KKV:n kassavirtalaskelmaan perustuvassa mallissa seuraavien muuttujien perusteella: ikäluokka, elinkaari luokka, asiakkaan kuuluminen asuntolainallisiin bonusasiakkaisiin, indikaattorimuuttuja Uudenmaan alueella asuville asiakkaille sekä indikaattorimuuttajat (0 = asiakkaalla ei ole vakuutusta kyseisestä luokasta, 1 = asiakkaalla on vakuutus kyseisestä luokasta) ajoneuvovakuutukselle, henkilövakuutukselle, matkavakuutukselle ja omaisuusvakuutukselle. Kaiken kaikkiaan mallissa on yhteensä 1713 asiakasryhmää.

³⁴ Hakasulkeilla merkityistä kohdista tarkka tieto on poistettu liikesalaisuutena.

³⁵ Sen sijaan noin [...] % OP:n vahinkovakuutusasiakkaista, joilla oli vuonna 2014 asuntolaina, kuului myös bonusohjelmaan.

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
 ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös 16 (28)
 Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
 11.2.2019

johdosta poissulkeutuvien asiakkaiden piiriin kuului vuonna 2014 siten noin [15-25] prosenttia ja vuonna 2017 noin [20-30] prosenttia OP:n vahinkovakuutusasiakkaista, sekä vuonna 2017 noin [25-35] prosenttia vakuutusmaksutulosta. Vahinkovakuutusmarkkinoiden kokoon suhteutettuna tämä tarkoittaa vuonna 2017 asiakkaiden määrän perusteella laskettuna noin [5-10] prosenttia ja maksutulon perusteella laskettuna noin [5-10] prosentin osuutta. KKV:n yhtä tehokkaan kilpailijan testien tarkoituksena on edellä kuvatusti ollut arvioida, kuinka suuri osuus tästä asiakasjoukosta on potentiaalisesti poissulkeutunut yhtä tehokkaalta kilpailijalta.

58. Toimenpidepyynnön tekijä on esittänyt, että menettelyn asiakaspeiton arvioinnissa tulisi ottaa huomioon myös ne OP:n vähittäispankkipalveluita käyttävät ja bonusohjelmaan kuuluvat asiakkaat, joilla ei ole asuntolainaa.³⁶ Edellä mainittujen vuoden 2014 tietojen perusteella menettely voisi tällöin ulottua suurimmillaan noin [35-45] prosenttiin OP:n vahinkovakuutusasiakkaista.³⁷

59. KKV:n arvion mukaan muita kuin OP:n asuntolainallisia bonusasiakkaita ei tule sisällyttää arvioon menettelyn asiakaspeitosta. Vaikka KKV ei edellä kuvatusti ota lopullista kantaa OP:n määräävään markkina-asemaan, se katsoo, että mahdollista määräävää asemaa tulee arvioida nimenomaan asuntolainojen markkinoilla eikä laajemmin vähittäispankkimarkkinoilla. Nippuhinnoittelu voidaan katsoa määräävän markkina-aseman väärinkäytöksi vain, mikäli väärinkäytöstä epäilyllä yrityksellä on määräävä markkina-asema sitovan hyödykkeen markkinoilla.

Analyyssissa käytetty aineisto

60. KKV on hyödyntänyt yhtä tehokkaan kilpailijan testeissään OP:n vahinkovakuutusasiakkaita koskevaa tilastoaineistoa, joka sisältää tietoja kaikista OP:n vahinkovakuutusasiakkaista vuositason ajanjaksolla 2010 - 2014. Aineisto sisältää muun muassa tiedon asiakkaan ostamista vakuutuksista vakuutuslajitasolla sekä eri vakuutuslajeihin liittyvän maksutulon ja vakuutuskorvaukset. Lisäksi aineisto sisältää asiakkaan taustaominaisuuksia kuvaavia muuttujia, kuten asiakkaan ikäluokan sekä elinkaari luokan. Elinkaari luokka on OP:n luoma muuttuja, joka ryhmittelee asiakkaita näiden iän ja samaan kotitalouteen kuuluvien muiden henkilöiden iän perusteella. Aineisto sisältää myös tiedot siitä, kuuluiko asiakas OP:n bonusohjelmaan ja kuinka paljon bonuksia asiakas

³⁶ Ifin lausunto 10.8.2018, liite 1: "E.CA Economics – Remaining questions and observations on the application of the AEC Test".

³⁷ Tässä esitetty arvio perustuu oletukseen, jonka mukaan kaikki OP Ryhmän bonusohjelmaan kuuluvat vahinkovakuutusasiakkaat käyttävät myös OP Ryhmän vähittäispankkipalveluita. Arvio yliarvioi menettelyn potentiaalista laajuutta, mikäli osa bonusohjelmaan kuuluvista asiakkaista ei käytä lainkaan OP Ryhmän vähittäispankkipalveluita.

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
 ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös 17 (28)
 Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
 11.2.2019

käytti vahinkovakuutusten maksamiseen. Aineistoon on yhdistetty tieto asiakkaan mahdollisen asuntolainan suuruudesta.

KKV:n ns. kvasi-simulaatiomallin kuvaus

61. Edellä esitettyjen ja arvioinnin kannalta keskeisten seikkojen huomioiduksi KKV on kehittänyt oman mallinsa yhtä tehokkaan kilpailijan testin suorittamiseksi. Tämän niin sanotun *kvasi-simulaatiomallin* lähtökohdiana voidaan ajatella havaintoa, jonka mukaan ihanteellisin tapa OP:n menettelyn arvioimiseksi olisi tarkastella eri asiakasryhmien kannattavuutta historiallisesti yli asiakassuhteiden koko kestoajan. Käytännössä tällaisen testin toteuttaminen yksinomaan historiallisen ja toteutuneisiin tietoihin pohjautuvan aineiston avulla on kuitenkin mahdotonta, sillä OP:n bonusohjelma on nyky muodossaan alkanut vasta vuonna 2011. Lisäksi liian pitkän historiallisen ajanjakson käyttäminen olisi ongelmallista, sillä useiden vuosien takaiset markkinaolosuhteet eivät todennäköisesti riittävällä tavalla vastaa nykyisiä olosuhteita.
62. Kvasi-simulaatio on yhdistelmä historiallisen aineiston käyttöä ja simulaatiota. Malli luo yksittäiselle asiakkaalle maksimissaan 20 vuoden mittaisen elinkaaren yhdistelemällä eri asiakkaiden historiallisia asiakastietoja. Menetelmä on parhaiten kuvattavissa keskittymällä tiettyyn asiakkaaseen, jota kutsutaan tässä asiakkaaksi A. Mallissa seurataan vahinkovakuutusasiakkaiden valintoja ja kannattavuutta yksilötasolla ensin toteutuneiden historiallisten tietojen perusteella vuodesta 2010 vuoteen 2014.
63. Mikäli asiakas A on pysynyt OP:n vahinkovakuutusasiakkaana vuoteen 2014, kvasi-simulaatiomalli yhdistää hänet toiseen asiakkaaseen (B), joka oli läsnä aineistossa vuonna 2010, ja joka vastasi vuonna 2010 ominaisuuksiltaan asiakkaan A ominaisuuksia vuonna 2014.³⁸ Koska aineistossa on tyypillisesti useita asiakkaita, joiden ominaisuudet historiallisen jakson alussa vastasivat asiakkaan A ominaisuuksia jakson lopussa, sopiva pari (asiakas B) valitaan satunnaisesti kaikkien mahdollisten asiakkaiden joukosta.³⁹ Simulaation alussa vuonna 2010 asiakkaat jakautuvat yhdistämisessä käytettyjen ominaisuuksiensa perusteella 8560 eri ryhmään.⁴⁰

³⁸ Yhdistämisessä käytetyt asiakkaan ominaisuudet ovat asiakkaan ikäluokka, elinkaari luokka, asuntolainan pääoma, bonuksilla katettujen vakuutusmaksujen osuus asiakkaan yhteenlasketuista vakuutusmaksuista, sekä tieto siitä, oliko asiakkaalla ajoneuvo-, henkilö-, matka- tai omaisuusvakuutuksia (indikaattorimuuttujat, jotka saavat joko arvon 0 tai 1 riippuen siitä, oliko asiakkaalla kyseisen vakuutusluokan vakuutusta).

³⁹ Vastinparin valinta perustuu vetoon tasajakaumasta. Tämä tarkoittaa sitä, että todennäköisyys, jolla tietty A:ta ominaisuuksiltaan vastaava asiakas tulee valituksi asiakas B:ksi, on sama kaikille kandidaateille.

⁴⁰ Yhdistämisessä käytetty ryhmäjako eroaa poissuljentavaikutuksen arvioimiseksi käytetystä ryhmittelystä. Yhdistämisessä käytetty luokittelu oli liian yksityiskohtainen poissuljentavaikutuksen laskemisessa käytettyyn, asiakkaiden ex ante -kannattavuuteen liittyvään ryhmittelyyn.

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
 ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös 18 (28)
 Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
 11.2.2019

64. Asiakkaan B havaittu historia vuosina 2010-2014 liitetään osaksi asiakkaan A simuloitua elinkaarta. Mikäli asiakas B pysyi OP:n asiakkaana vuoteen 2014 saakka, malli myös etsii asiakkaalle B vastineen (asiakas C), joka vastasi vuonna 2010 ominaisuuksiltaan asiakkaan B ominaisuuksia vuonna 2014. Asiakas C:n jälkeen simuloituu elinkaareen lisätään vielä kaksi asiakshistoriaa (asiakkaat D ja E). Koska jokainen asiakshistoria on mallissa enimmillään neljän vuoden mittainen, simuloitu kokonaiselinkaari on enimmillään 20 vuoden pituinen.⁴¹
65. Mikäli asiakas A tai mikä tahansa asiakkaaseen A liitetystä pareista on poistunut historiallisesta aineistosta ennen vuotta 2014 (eli tyypillisesti vaihtanut vakuutusyhtiötä vuosien 2010-2014 aikana), asiakkaan A simuloitu elinkaari päättyy kyseiseen vuoteen.⁴² Kvasi-simulaatio tuottaa realistisen jakauman eri pituisia elinkaaria.
66. Kvasi-simulaatio toistaa edellä kuvatun laskelman jokaiselle OP:n vakuutusasiakkaalle useita kertoja. Ajamalla simulaatio monta kertaa nettonykyarvoisista voitoista voidaan muodostaa jakauma, josta voidaan laskea keskiarvo ja keskiarvon luottamusväli. Myöhemmin raportoidut tulokset perustuvat simulaatioiden keskiarvoon.

Vuositason testi ja viiden vuoden toteutuneeseen aineistoon perustuva testi

67. KKV on suorittanut edellä kuvatun kvasisimulaatiomallin lisäksi tavanomaisen vuositason AEC-testin sekä testin, joka perustuu asiakkaiden keskimääräiseen kannattavuuteen vuosina 2010-14. Toisin kuin kvasisimulaatiomalli, joka pyrkii luomaan kuvauksen OP:n vahinkovakuutusasiakkaiden kannattavuuden kehityksestä tulevina vuosina, vuositason testi ja viiden vuoden testi perustuvat taaksepäin suuntautuvaan tarkastelutapaan.
68. Vuositason mallissa KKV on laskenut ensin asiakkaan vuositason toteutuneen voiton jokaiselle vuodelle 2010-14 ja arvioinut sen jälkeen edellä kvasi-simulaatiomallin yhteydessä kuvatulla tavalla asiakkaiden ex ante -kannattavuutta jakamalla asiakkaat ryhmiin ja laskemalla asiakasryhmien keskimääräisen vuotuisen kannattavuuden vuosina 2010-14.⁴³ Viiden vuoden testissä virasto on laskenut kunkin vuonna 2010 asiakasaineistossa esiintyneen asiakkaan nykyarvoisen voiton tämän koko

⁴¹ Käytetyt asiakshistoriat vuosilta 2010-2014 ovat viiden vuoden mittaisia. Jakson viimeistä vuotta ei kuitenkaan sisällytetä osaksi simuloitua elinkaarta, koska tällöin asiakkaan ominaisuudet pysyisivät muuttumattomina elinkaaren vuosina 5 (asiakas A vuonna 2014) ja 6 (asiakas B vuonna 2010).

⁴² Myös siinä tapauksessa, että tarkastellun asiakkaan tila vuonna 2014 on sellainen, ettei asiakkaalle ole löydettävissä aineistosta ominaisuuksiltaan identtistä paria vuodelta 2010, simuloitu elinkaari loppuu kyseisen asiakkaan tilanteeseen vuonna 2014. Tällaisten tapausten lukumäärä on kuitenkin hyvin pieni, eikä ongelman kuvattula ratkaisutavalla siten ole vaikutusta analyysin lopputulokseen.

⁴³ Vuositason tarkasteluun sisällytettiin kaikki aineistossa esiintyneet asiakkaat. Viiden vuoden mallissa analyysi rajattiin asiakkaisiin, jotka olivat läsnä aineistossa vuonna 2010.

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
 ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös 19 (28)
 Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
 11.2.2019

havaitun asiakasuran ajalta vuosilta 2010-14 ja suorittanut vastaavan ryhmäkohtaisen tarkastelun. Viiden vuoden testiä voidaan pitää eräänlaisena vuositason tarkastelun ja kvasi-simulaatiomallin välimuotona. Kuten kvasi-simulaatiomallissa, asiakas, joka on esimerkiksi asiakas-suhteensa alussa tappiollinen, saattaa muuttua viiden vuoden tarkastelussa voitolliseksi.

69. Sekä vuositason testissä että viiden vuoden historiallisessa testissä asiakaskohtainen kannattavuus lasketaan vuositasolla samalla tapaa kuin kvasi-simulaatiomallissa. Malleja erottaa toisistaan lähinnä vain tarkastellun ajanjakson pituus. Tarkastelujakson pituudella on vaikutusta myös jäljempänä kuvatus vakavaraisuuspääoman ylläpidosta aiheutuvan kustannuksen laskemiseen.

Analyysissa käytetyt kustannukset, investointituotot ja diskonttaus korko

70. Edellä kuvattujen yhtä tehokkaan kilpailijoiden testien suorittaminen edellyttää useita päätöksiä malleissa käytettävistä parametrialvoista. Keskeisiä mallinnusvalintoja ovat kustannuksiin liittyvät määritelmät, sijoitustoiminnan tuotot, diskonttauskoron suuruus, vakavaraisuuspääoman ylläpidosta aiheutuva kustannus, kvasisimulaatiomallissa käytetyn aikahorisontin pituus sekä *ex ante* -kannattavuuden arvioinnissa käytetty asiakkaiden ryhmittelytapa.
71. Sekä OP että toimenpidepyynnön tekijä ovat esittäneet mallinnusvalinnoista omat, usein toisistaan poikkeavat näkemyksensä. KKV on arvioinut väitteitä kriittisesti ja rajannut tarkastelunsa realistisina pitämiinsä mallinnusvalintoihin ja parametrialvoihin. Viraston jäljempänä esitetyt päätökset perustuvat viraston parhaisiin arvioihin mallissa käytetyistä taustaoletuksista ja parametreista (skenaario A). Koska valintoihin liittyy kuitenkin aitoa epävarmuutta, virasto on suorittanut myös useita vaihtoehtoisia tarkasteluja (ns. herkkyysanalyysi). Tässä päätöksessä kyseinen herkkyysanalyysi on tiivistetty kahteen vaihtoehtoiseen skenaarioon, joista toisen (skenaario B) voidaan ajatella vastaavan viraston arvioon mukaan OP Ryhmän näkökulmasta kaikkein sallivinta ja toisen (skenaario C) kaikkein ankarinta arviointitapaa. Eri skenaarioissa käytetyt parametrialvot on esitetty jäljempänä tiivistetysti taulukossa 1.
72. Yksi AEC-mallien keskeisistä parametreista on liikekustannuksista käytetty kustannussuure. Kustannusten vertailuarvot, joita komissio 102 tiedonannon mukaan todennäköisesti käyttää, ovat keskimääräiset vältettävissä olevat kustannukset (*average avoidable cost, AAC*) ja pitkän aikavälin keskimääräiset lisäkustannukset (*long-run average incremental cost, LRAIC*).⁴⁴ LRAIC-kustannukset ovat yleensä keskimääräisiä

⁴⁴ 102 tiedonanto, kohta 26. Pitkän aikavälin keskimääräiset lisäkustannukset ovat yleensä keskimääräisiä vältettävissä olevia kustannuksia suuremmat, koska toisin kuin jälkimmäiset (jotka sisältävät kiinteät kustannukset

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
 ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös 20 (28)
 Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
 11.2.2019

vältettävissä olevia kustannuksia suuremmat, minkä vuoksi niiden käyttäminen testissä johtaa alhaisempaan puuttumiskynnykseen.

73. KKV on käyttänyt AEC-testeissään pitkän aikavälin keskimääräisiä lisäkustannuksia (LRAIC), koska arvioitu menettely on pitkäkestoinen alhaisesta asiakasvaihtuvuudesta johtuen. Pitkän aikavälin lisäkustannuksiin on oletettu sisältyviksi kaikissa KKV:n tarkastelemissa skenaarioissa OP:n vahinkovakuutustoiminnan kaikki liikekulut sekä vakuutuskorvaukset. Liikekulut allokoitiin yksilötason aineistossa asiakkaiden välille asiakaskohtaisen maksutulon perusteella.
74. Vahinkovakuutusyhtiöiden tuloslaskelman eriin kuuluvat myös jälleenvakuuttajien osuus maksutulosta ja korvauksista, varausten muutos tulevaisuuteen kohdistuvissa vakuutusmaksuissa ja korvauksissa sekä korvausten käsittelykustannukset. OP:n mukaan kyseiset kustannuserät tulisi ottaa huomioon vain arvioitaessa koko asiakaskunnan kannattavuutta, mutta ei silloin, kun AEC-testi kohdennetaan tiettyyn osajoukkoon, kuten asuntolainallisiin bonusasiakkaisiin.⁴⁵ OP:n näkemyksen perusteella kyseiset kustannuserät heijastavat OP:n koko asiakaskunnan riskipitoisuutta, eivätkä ole siten mihinkään tiettyyn asiakasryhmään liitettäviä lisäkustannuksia. KKV:n tarkastelemissa skenaarioissa A ja C kyseiset erät on sisällytetty kustannuksiin ja allokoitu asiakkaiden kesken maksutulon suhteessa. Sisällyttämällä kustannuserät päämalliinsa (skenaario A) KKV on noudattanut OP:n kannalta ankarampaa lähestymistapaa menettelyn suurimman mahdollisen poissulkeutumisosuuden havaitsemiseksi. Skenaariossa B edellä mainittuja kustannuseriä ei ole huomioitu.
75. Toinen keskeinen AEC-testien parametrivalinnoissa huomioitava tekijä on sijoitustoiminnan tuotot. Vahinkovakuutustoiminnassa vakuutusmaksut kerätään etukäteen ja varat sijoitetaan tulevien korvausten maksamista varten. Sijoitustoiminnan tuottoosentilla on merkittävä vaikutus AEC-testien lopputulokseen. Koska AEC-testit perustuvat asiakkaiden odotettujen tulojen ja kustannusten vertailuun, myös testissä huomioitavan sijoitustoiminnan tuottoasteen tulee perustua KKV:n näkemyksen mukaan sijoitushetkellä vallinneeseen tuotto-odotukseen eikä jälkikäteen havaittuun toteutuneeseen tuottoon.
76. OP:n mukaan testeissä tulisi soveltaa sen keskimääräistä sijoitustoiminnan tuottoosenttia, joka oli vuosina 2010-14 noin [...] prosenttia maksutulosta. Toimenpidepyynnön tekijän mukaan kyseisellä ajanjaksolla toteutuneiden poikkeuksellisten korkeiden tuottojen huomioiminen testissä yliarvioi odotettuja tuottoja, ja realistisempi arvio odotetuista

vain, jos ne ovat kertyneet tarkastelujakson aikana), ne sisältävät tuotekohtaiset kiinteät kustannukset, jotka ovat kertyneet ennen väitetyä määräävän aseman väärinkäytön kattamaa ajanjaksoa.

⁴⁵ Compass Lexecon. Difference between the results of the CL model and the quasi-simulation model. 15.11.2017.

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
 ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös 21 (28)
 Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
 11.2.2019

tuotoista saataisiin tarkastelemalla historiallisia joukkovelkakirjatuoja. Nämä olivat selvästi alhaisempia kuin OP:n toteutunut tuottotaso.

77. KKV:n arvion mukaan toteutuneiden tuottojen käyttö todennäköisesti yliarvioi tuottoja, joita OP pystyi realistisesti odottamaan tarkastelujaksolla. Toisaalta toimenpidepyynnön tekijän väite, jonka mukaan odotettu tuottotaso olisi vastannut valtion joukkovelkakirjojen tuottoa, on myös epäuskottava, koska vahinkovakuutusyhtiöt pystyvät sijoittamaan myös korkeamman tuotto-odotuksen kohteisiin. Lisäksi koska tarkastelujakso on viiden vuoden mittainen, on todennäköistä, että OP on päivittänyt odotuksiaan tuottotasosta ylöspäin tarkastelujakson myöhempinä vuosina. KKV:n arvion mukana realistinen AEC-mallissa käytettävä tuotto-prosentti OP:n sijoitustoiminnalle on todennäköisesti sen ja toimenpidepyynnön tekijän esittämien arvioiden välissä.
78. Viraston päämallissa (skenaario A) huomioitujen sijoitustoiminnan tuotot vastaavat noin [...] OP:n toteutuneista sijoitustoiminnan tuotoista, ja ovat 5 prosenttia maksutulosta. Skenaarion B tuottoaste on 6 prosenttia ja skenaarion C 4 prosenttia maksutulosta. Sijoitustoiminnan tuotot on allokoitu asiakkaiden kesken kertomalla asiakaskohtaiset maksutulot edellä luetelluilla prosentiosuuksilla.
79. KKV:n kassavirtalaskelmiin perustuvien AEC-testien, eli kvasi-simulaatiomallin sekä viiden vuoden historialliseen aineistoon perustuvan mallin, suorittaminen edellyttää oletusta diskonttauskoron suuruudesta. Diskonttauskorko edustaa malleissa yhtä tehokkaan kilpailijan pääoman vaihtoehtokustannusta. Alhaisempi diskonttauskorko antaa enemmän painoa tulevaisuudessa toteutuville voitoille ja tappioille. Koska asiakaskohtainen kannattavuus voi vaihdella yli ajan tappioiden ja voittojen välillä, diskonttauskoron suuruuden vaikutusta analyysin päätulokseen, eli bonusten vuoksi poissulkeutuvien asiakkaiden lukumäärään, ei voida päätellä ennalta.⁴⁶
80. OP:n mukaan diskonttauskorkona tulisi soveltaa 8 prosentin vuotuista korkoa. Arvio perustuu kansainväliseen selvitykseen finanssialan keskimääräisestä pääoman painotetusta keskekustannuksesta (*weighted average cost of capital*, WACC).⁴⁷ Toimenpidepyynnön tekijän mukaan arvion tulisi perustua koko finanssialan sijasta vakuutusyhtiöiden keskimääräiseen WACC-tasoon, joka sen mukaan oli tarkastelujaksolla 9-

⁴⁶ Sen lisäksi, että diskonttauskorko vaikuttaa asiakaskohtaisten voittojen ja tappioiden nykyarvoihin, se vaikuttaa myös jäljempänä tarkemmin kuvatus vakavaraisuuspääoman ylläpidosta aiheutuvaan kustannukseen. Vakavaraisuuspääomaan liittyvä kustannus on sitä suurempi, mitä korkeampaa diskonttauskorkoa laskelmissa käytetään.

⁴⁷ KPMG (2014), "Cost of Capital Study 2014: Consideration, equivalence and sharing of risk". Ks. OP:n/Compass Lexeconin raportti 17.10.2016, "A rigorous implementation of the as-efficient competitor price-cost test to OP Group's non-life insurance products".

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
 ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös 22 (28)
 Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
 11.2.2019

10 prosenttia. KKV on käyttänyt skenaariossa A 9 prosentin, skenaariossa B 8 prosentin ja skenaariossa C 10 prosentin korkoa.

81. Myös vahinkovakuutusyhtiöiden velvollisuus ylläpitää vakavaraisuuspääomaa vaikuttaa kannattavuuden arviointiin. Vakavaraisuuspääoma-vaatimuksen tarkoituksena on varmistaa, että vakuutusyhtiö pystyy suurella todennäköisyydellä täyttämään vakuutettuja etuja koskevat velvoitteensa.⁴⁸ Käytännössä vaatimus vakavaraisuuspääoman määrään liittyen tarkoittaa, että vahinkovakuutusyhtiöllä on oltava riittävä vakavaraisuuspääoma myymiensä vakuutusten odotettujen vahinkojen kattamiseksi. Yhtiö voi sijoittaa tiettyyn vakuutukseen liittyvän vakavaraisuuspääoman vakuutuksen keston ajaksi. Vahinkovakuutusyhtiöiden tavanomainen pääoman tuottovaatimus on kuitenkin korkeampi kuin vakavaraisuuspääoman sijoittamisen odotettu tuotto, minkä vuoksi vakavaraisuuspääoman ylläpidosta aiheutuu yhtiöille kustannus.
82. KKV on huomionnut vakavaraisuuspääoman ylläpidosta aiheutuvan kustannuksen kaikissa vaihtoehtoisissa AEC-testeissään. Vakavaraisuuspääoman kustannus on laskettu oletuksella, jonka mukaan vakuutuksen odotettu kestoaika on kahdeksan vuotta. Laskelmissa on otettu huomioon paitsi tarkastelujakson alussa OP:n vakuutuskantaan liittyvät vakavaraisuuspääoma myös kvasi-simulaatiomallissa tarkasteltujen asiakkaiden myöhemmin asiakassuhteensa aikana ottamiin vakuutuksiin liittyvän vakavaraisuuspääoman odotettu kustannus. Vuositason AEC-testissä vakavaraisuuspääomaan liittyvä kustannus on laskettu oletamalla, että pääoma sijoitetaan yhdeksi vuodeksi, ja viiden vuoden historialliseen aineistoon perustuvassa testissä olettamalla vastaavasti, että sijoitusten odotettu kesto on viisi vuotta. Vakavaraisuuspääomasta aiheutuva kustannus on jaettu asiakkaiden kesken kvasi-simulaatiomallissa simuloitujen ja vuositason sekä viiden vuoden malleissa toteutuneiden vakuutuskorvausten suhteessa.
83. OP:n mukaan sijoitetun vakavaraisuuspääoman tuotto oli tarkastelujaksolla keskimäärin [...] prosenttia. KKV:n laskelmissa sijoitetun vakavaraisuuspääoman tuottona on käytetty skenaariossa A 4 prosenttia, skenaariossa B 5 prosenttia ja skenaariossa C 2 prosenttia. Sijoitusten tuotot on diskontattu nykyarvoiksi käyttämällä kunkin skenaarion mukaisella pääoman painotettua keskekustannusta.
84. Taulukossa 1 on esitetty yhteenveto KKV:n AEC-testeissä käyttämistä parametrivalinnoista. Edellä todetusti skenaario A edustaa viraston näkemyksen mukaan realistisinta yhdistelmää malleissa käytetyistä parametreista. Skenaario B:ssä käytettyjä parametriarvoja voidaan pitää viraston näkemyksen mukaan yhdistelmänä, joka vastaa läheisimmin OP:n esittämiä arvioita mallin vaatimista parametreista, ja joka johtaa todennäköisesti alhaisimpaan realistisena pidettävään arviointimenet-

⁴⁸ Vakuutusyhtiölain 11 luku.

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
 ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös 23 (28)
 Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
 11.2.2019

lyn poissulkevasta vaikutuksesta. Vastaavasti skenaario C:n parametrit vastaavat läheisimmin toimenpidepyynnön tekijän esittämiä näkemyksiä parametrivalinnoista, ja niiden voidaan katsoa johtavan todennäköisesti suurimpaan realistisena pidettävään arvioon menettelyn poissuljenta-vaikutuksesta.

Taulukko 1: KKV:n tarkastelemat skenaariot

	Skenaario		
	A	B	C
Jälleenvakuuttajien osuus maksutuloista ja korvauksista	Kyllä	Ei	Kyllä
Varausten muutokset	Kyllä	Ei	Kyllä
Korvausten käsittelykustannukset	Kyllä	Ei	Kyllä
Sijoitustoiminnan tuotot	5 %	6 %	4 %
Diskonntauskorko	9 %	8 %	10 %
Vakavaraisuuspääoman tuotto-prosentti	4 %	5 %	2 %

Arvioidun menettelyn vaikutukset asiakaspysyvyyteen ja ostokäyttäytymiseen

85. Edellä kuvattuihin kvasi-simulaatiomalliin ja kassavirtalaskelmaan perustuviin yhtä tehokkaan kilpailijan testeihin saattaa liittyä epävarmuutta johtuen siitä, että testeissä käytetyt arviot pitkän aikavälin odotetuista tuotoista ja kustannuksista voivat osittain olla seurausta arvioidun menettelyn vaikutuksista.⁴⁹ Toisin sanoen koska viraston kvasi-simulaatiomalliin tuottama ennuste asiakkaiden tulevasta kannattavuudesta perustuu OP:n asiakkaiden historialliseen kannattavuuteen vuosina 2010-2014, arvio ei välttämättä edusta yhtä tehokkaan kilpailijan kannattavuutta, vaan sisältää bonusohjelman vaikutuksen OP:n asiakkaiden valintoihin. Käytännössä bonusohjelma on KKV:n arvion mukaan saattanut vaikuttaa OP:n asiakkaiden asiakaspysyvyyteen ja vahinkovakuutuksia koskeviin ostopäätöksiin. Mikäli kyseiset tekijät vaikuttavat voittoja kasvattavasti, kvasi-simulaatiomalli saattaa yliarvioida yhtä tehokkaan kilpailijan voitollisuutta ja johtaa siten kilpailusääntöjen tehokkaan täytäntöönpanon kannalta liian alhaiseen arvioon menettelyn asiakaspeitosta.

86. KKV on arvioinut edellä kuvatun ongelman vaikutusta kvasi-simulaatiomallin tuloksiin kahdella vaihtoehtoisella tavalla. Ensinnäkin KKV on suorittanut kassavirtalaskelmaan perustuvan AEC-testin myös lfin asiakaskohtaisella aineistolla, joka on vastannut ominaisuuksiiltaan

⁴⁹ Ks. komission päätös COMP/38.784 *Wanadoo España vs. Telefónica*, kohta 334.

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
 ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös

Dnro 1015/KKV14.00.00/2015

JULKINEN

11.2.2019

24 (28)

hyvin pitkälti OP:n aineistoa. Ennen kvasi-simulaatiomallin ajamista lfin aineistolla lfin asiakkaille allokoitiin ekonometrisen mallin avulla ominaisuuksiltaan vastaavan kaltaisten OP:n asiakkaiden bonukset, jotka vähennettiin asiakaskohtaisista voitoista.

87. Kuvatun vaihtoehdoisen tarkastelun taustalla on oletus, että lfiä voitaisiin pitää OP:n kanssa yhtä tehokkaana kilpailijana, jonka asiakkaiden käyttökseen arvioidulla bonusohjelmalla ei ole ollut merkittävää vaikutusta. Koska OP:n bonusohjelmalla on ollut todennäköisesti päinvastainen vaikutus myös esimerkiksi lfin asiakkaiden päätöksiin vaihtaa vakuutusyhtiötä, oletus siitä, että lfin aineisto olisi puhdas OP:n menettelyn vaikutuksesta, on todennäköisesti kuitenkin virheellinen. KKV:n arvion mukaan vaikutus lfin asiakkaisiin on joka tapauksessa vähäisempi kuin OP:n omaan asiakaskuntaan, ja lisäksi tästä lfin asiakkaisiin kohdistuvasta vaikutuksesta johtuva harha vääristäisi tuloksia toiseen suuntaan (eli poissulkeutuvien asiakkaiden osuutta nostavasti) kuin OP:n aineistolla toteutetussa mallissa.
88. KKV:n laskelmien perusteella lfin aineistolla arvioitu poissulkeutuvien asiakkaiden osuus on vain hieman korkeampi kuin OP:n aineistoon perustuva arvio. Lisäksi tuloksia tulkittaessa on otettava huomioon, että lfin aineistoon perustuvat testitulokset voivat edellä kuvatulla jossain määrin yliarvioida poissuljettujen asiakkaiden osuutta.
89. KKV on lisäksi suorittanut OP:n aineistolla tekemänsä kvasi-simulaatiotestin vaihtoehdoisella tavalla, jossa OP:n asiakkaiden asiakassuhteiden pituutta lyhennettiin keinotekoisesti vastaamaan lfin aineistossa havaittuja asiakasurien pituuksia. Mikäli OP:n bonusjärjestelmä kasvattaa asiakassuhteiden pituutta verrattuna yhtä tehokkaan kilpailijan kykyyn sitouttaa asiakkaitaan, ja mikäli kyseinen vaikutus kasvattaa OP:n kannattavuutta, asiakasurien leikkaamisen tulisi johtaa arvioitun poissuljentavaikutuksen kasvamiseen. Käytännössä asiakasurien lyhentäminen kuitenkin johtaa poissuljettujen asiakkaiden osuuden vähäiseen alenemiseen.
90. KKV pitää edellä kuvattujen vaihtoehdoisten tarkastelujen perusteella epätodennäköisenä, että OP:n menettelyn vaikutukset asiakkaiden ostopäätöksiin tai asiakaspysyvyyteen vääristäisivät merkittävästi AEC-testien tuloksia. KKV:n arvion mukaan OP:n alkuperäisellä aineistolla toteutetut yhtä tehokkaan kilpailijan testit ovat luotettavin tapa arvioida tarkastellun menettelyn poissuljentavaikutusta.

Yhtä tehokkaan kilpailijan testien tulokset

91. Edellä kuvatut AEC-testit tuottavat arvion siitä, kuinka suuren osan OP:n asuntolainallisista bonusasiakkaista OP:n bonusohjelma poissulkee yhtä tehokkaalta kilpailijalta. Yhtä tehokkaan kilpailijan mahdollisuudet kilpailla tehokkaasti OP:n kanssa riippuvat kuitenkin siitä, kuinka

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös 25 (28)
 Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
 11.2.2019

suuren osan kyseinen osuus OP:n asuntolainallista bonusasiakkaista muodostaa koko vahinkovakuutusmarkkinoiden asiakasmäärästä tai maksutulosta.

92. KKV on arvioinut menettelyn markkinapeittoa kertomalla ensin poissulkeutuneiden asuntolainallisten bonusasiakkaiden osuuden kyseisten asiakkaiden osuudella ([20-30] %) OP:n koko vahinkovakuutusasiakkaskannasta vuonna 2017. Näin saatu tulo on kerrottu OP:n vahinkovakuutusmarkkinoiden markkinaosuudella (27,4%) vuonna 2017.⁵⁰ KKV on laskenut myös menettelyn markkinapeiton maksutulosta. Kyseinen arvio on laskettu kertomalla poissuljentaosuus asuntolainallisten bonusasiakkaiden maksutulon osuudella OP:n koko maksutulosta ([25-35] %) ja kertomalla näin saatu luku jälleen OP:n vahinkovakuutusmarkkinoiden markkinaosuudella.
93. Taulukossa 2 on esitetty KKV:n suorittamien AEC-testien perusteella lasketut markkinapeittoa koskevat arviot. Edellä kuvatusti virasto katsoo, että pitkän aikavälin kannattavuuteen perustuva kvasisimulaatiomalli on luotettavin tapa AEC-testin suorittamiseksi. Viraston parhaan arvion mukaan OP Ryhmän bonusohjelma estää yhtä tehokasta kilpailijaa kilpailemasta kannattavasti [1-5] prosentista koko vahinkovakuutusmarkkinan asiakkaita ja [1-5] prosentista markkinoiden maksutulosta. Tulokset eivät muutu merkittävästi, vaikka kvasi-simulaatiomallissa käytettäisiin lievintä (skenaario B) tai ankarinta (skenaario C) yhdistelmää malliparametreista. Mallin tuottamien arvioiden vaihteluväli on [1-5] prosenttia asiakkaista ja [1-5] prosenttia maksutulosta.⁵¹ Vuositason malli ja viiden vuoden historialliseen aineistoon perustuva malli tuottavat kvalitatiivisesti lähes identtiset tulokset kvasi-simulaatiomallin kanssa.

Taulukko 2: AEC testien tulokset. Bonusohjelman vaikutuksesta poissuljettujen asiakkaiden osuus vahinkovakuutusmarkkinoiden yhteenlasketusta asiakasmäärästä ja maksutulosta

(a) Osuus asiakkaista

	Skenaario		
	A	B	C
<i>Kvasisimulaatio</i>	[1-5] %	[1-5] %	[1-5] %
<i>Vuositason malli</i>	[1-5] %	[1-5] %	[1-5] %

⁵⁰ OP:n markkinaosuus perustuu Liikenteen turvallisuusvirasto Trafin tilastoon ajoneuvovakuutusten markkinaosuuksista kesäkuussa 2017.

⁵¹ Skenaario C vastaa läheisesti toimenpidepyynnön tekijän näkemyksiä mallin parametrivalinnoista. Ero skenaario C:n ja I:in näkemysten välillä liittyy lähinnä sijoitustoiminnan tuottoihin. Mikäli skenaariossa C ei huomioitaisi sijoitustoiminnan tuottoja lainkaan, ja vakavaraisuuspääoman tuottona käytettäisiin 1 prosenttia, poissuljettujen asiakkaiden osuus olisi [1-5] prosenttia ja poissuljetun maksutulon osuus [1-5] prosenttia koko markkinasta. KKV:n näkemyksen mukaan I:in esittämät arviot sijoitustoiminnan ja vakavaraisuuspääoman tuotoista aliarvioivat kuitenkin merkittävästi AEC-testin kannalta oikeaa tuottotasoa.

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
 ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös
Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
11.2.2019

26 (28)

5-vuoden malli	[1-5] %	[1-5] %	[1-5] %
<i>(b) Osuus maksutulosta</i>			
	Skenaario		
	A	B	C
<i>Kvasisimulaatio</i>	[1-5] %	[1-5] %	[1-5] %
<i>Vuositason malli</i>	[1-5] %	[1-5] %	[1-5] %
<i>5-vuoden malli</i>	[1-5] %	[1-5] %	[1-5] %

6.3.2.3 KKV:n arviointi

94. Oikeuskäytännössä ei ole määritelty rajaa sille, milloin poissulkeutumisista on pidettävä määräävän markkina-aseman väärinkäytön näkökulmasta kilpailua rajoittavana, vaan arviointi on suoritettava tapauskohtaisesti. Arvioitaessa sitä, voiko OP:n menettely johtaa yhtä tehokkaiden kilpailijoiden poissulkeutumiseen vahinkovakuutusmarkkinoilta, on siten arvioitava useita OP:n menettelyyn ja sen markkina-aseman vahvuuteen liittyviä tekijöitä. Tällaisia ovat määräävän aseman vahvuus merkityksellisillä markkinoilla, menettelytavan markkinakattavuus, alennusten myöntämisedellytykset ja -tavat, alennusten kesto ja määrä sekä mahdollisen poissulkemiseen pyrkivän strategian olemassaolo.⁵²
95. OP:n bonusohjelmassa on kysymys pitkäkestoisesta ja lähtökohtaisesti pysyväksi rakennetusta järjestelmästä, eikä esimerkiksi lyhyen aikaa voimassa olevasta alennuskampanjasta. Myös arvioitavassa menettelyssä bonuksia kerryttävä tuote, asuntolaina, on tyypillisesti kestoaltaan pitkä, jopa useiden kymmenien vuosien mittainen. OP-bonusten muodossa myönnetty alennukset koskevat kaikkia jäsenyys ehdot täyttäviä asiakkaita. Vuosittain kertyvän bonuksen määrä riippuu lineaarisesti jokaisen asiakkaan asiointin kokonaismäärästä, eli alennusprosentti ei kasva asiointin euromäärän kasvaessa.
96. Vahinkovakuutuksiin bonusten muodossa kohdistuvia alennuksia voidaan pitää määrältään merkittävänä. Toimenpidepyynnön tekijän mukaan vuonna 2017 henkilöasiakkaiden vakuutusmaksutulosta noin 14,5 prosenttia maksettiin bonuksilla. Bonusten osuus vakuutusmaksutulosta on noussut vuosien 2010-2011 12,5 prosentista nykyiselle tasolle.
97. KKV:n arvion mukaan bonusjärjestelmän rakennetta, bonusten kestoja ja niiden määrää ei tässä tapauksessa itsessään voida pitää osoituksena määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä ja markkinoiden sulkemisesta. Tästä syystä KKV on arvioinut osapuolten sille esittämiä

⁵² Asia C-413/14 P, *Intel v. komissio*, kohta 139.

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös 27 (28)
 Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
 11.2.2019

väitteitä ja todistusaineistoa OP:n vahinkovakuutustoiminnan kannattavuudesta sekä laatinut oman yhtä tehokkaan kilpailijan testinsä.

98. KKV ei myöskään ole saanut näyttöä OP:n bonusjärjestelmään liittyvästä vahinkovakuutusmarkkinoiden kilpailijoiden poissulkemiseen pyrkivästä nimenomaisesta strategiasta. OP:n mukaan syy sen bonusohjelman rakenteessa vuonna 2011 tapahtuneeseen muutokseen on ollut verotuslinjausten huomioiminen.
99. KKV ei aiemmin kuvastu ota lopullisesti kantaa OP:n mahdollisen määräävän markkina-aseman olemassaoloon. KKV katsoo kuitenkin, että vaikka OP:n katsottaisiin olevan määräävässä asemassa asuntoluottojen markkinoilla, sen määräävä asema ei kuitenkaan olisi kovin vahva eikä lähelläkään niin sanotun pakollisen kauppakumppanin asemaa. Tässä arvioissaan KKV on ottanut huomioon OP:n markkinaosuuden lisäksi erityisesti OP:n kilpailijoiden markkina-aseman ja laajentumismahdollisuudet.
100. Edellä kuvastu arvioinnin kohteena olevien asuntolainallisten bonusasiakkaiden osuus koko vahinkovakuutusmarkkinoista on asiakkaiden määrästä noin [5-10] prosenttia ja maksutulosta noin [5-10] prosenttia. KKV:n asiassa suorittama yhtä tehokkaan kilpailija testi osoittaa, että OP:n kanssa yhtä tehokkaalta kilpailijalta poissulkeutuva osuus on noin [1-5] prosenttia koko vahinkovakuutusmarkkinasta sekä asiakkaiden määrän että maksutulon perusteella laskettuna. Ottaen huomioon edellä esitettyjen seikkojen lisäksi tämä suhteellisen pieni osuus yhdistettynä OP:n markkina-asemasta yllä todettuun KKV katsoo kokonaisarvion perusteella, ettei asiassa ole saatu riittävää näyttöä OP:n menettelyn kilpailua kilpailulain 7 §:n ja/tai SEUT 102 artiklan vastaisella tavalla rajoittavista vaikutuksista vahinkovakuutusmarkkinoilla.

7 Johtopäätökset

101. Kilpailulain 31 §:n mukaan Kilpailu- ja kuluttajavirasto selvittää kilpailunrajoituksia ja niiden vaikutuksia. KKV ryhtyy toimenpiteisiin kilpailunrajoituksen tai sen vahingollisten vaikutusten poistamiseksi, jos se katsoo elinkeinonharjoittajan tai elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän rajoittavan kilpailua 7 §:ssä tai SEUT 102 artiklassa tarkoitetulla tavalla ja toimenpiteisiin ryhtyminen on tarpeen terveen ja toimivan kilpailun turvaamiseksi markkinoilla.
102. KKV katsoo, että asiassa ei ole perusteellisen tutkinnan aikana saatu riittävää näyttöä siitä, että OP:n menettelyllä olisi todellisia tai mahdollisia markkinoiden sulkemiseen johtavia vaikutuksia Suomen vahinkovakuutusmarkkinoilla. Koska asiassa ei siten ole saatu näyttöä siitä, että OP:n menettelyssä olisi kyse kilpailulain 7 §:n ja/tai SEUT 102 artiklan vastaisesta määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä, KKV ei pidä tarpeellisenä ryhtyä asiassa jatkotoimenpiteisiin.

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
 ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ

Päätös 28 (28)
Dnro 1015/KKV14.00.00/2015
JULKINEN
11.2.2019

103. Edellä esitetyillä perusteilla KKV poistaa asian käsittelystä.
104. KKV voi ottaa asian uudelleen käsiteltäväksi, mikäli se saa uutta tietoa, jonka perusteella on syytä epäillä asiassa käsitellyn toiminnan olevan kilpailulain vastaista.

8 Sovelletut säännökset

Kilpailulaki (948/2011) 4 §, 7 § ja 31 §

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 102 artikla

9 Muutoksenhaku

Kilpailu- ja kuluttajaviraston tässä asiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta markkinaoikeudelta kilpailulain 44 §:n perusteella siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Valitusosoitus on päätöksen liitteinä.

10 Lisätiedot

Lisätietoja päätöksestä antavat tutkimuspäällikkö Juuli Broms ja pääekonomisti Olli Kauppi. Sähköpostiosoitteet ovat muotoa etunimi.sukunimi@kkv.fi.

Apulaisjohtaja Maarit Taurula

Tutkimuspäällikkö Juuli Broms

ALLEKIRJOITETTU KONEELLISESTI
ASIANHALLINTAJÄRJESTELMÄSSÄ